

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม: มายาการความรุนแรงทางการศึกษา

สังคมทันสมัยโอบล้อมผู้คน ชุมชน สังคม ระบบการศึกษาถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคม การถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเด็นที่สำคัญได้แก่ ส่วนเสี้ยวของวัฒนธรรมที่จิตใจถ่ายทอดหรือถ่ายทอดโดยผ่านผู้รู้ในชุมชน สังคม ประกอบด้วยชุดวาทกรรมหลากหลายชุด การปรากฏตัวของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม มิได้ประจักษ์ชัดมีตัวตน หรือร่างของวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการ หากจะต้องอาศัยการวิเคราะห์ การเข้าไปในปรากฏการณ์ ชุดคีย์หาร่องรอยที่เป็นปฏิบัติการในทางการศึกษาทั้งสถานศึกษา ชุมชน ทั้งร่องรอยชายขอบเล็กจ้อยที่ผู้คนอาจมองข้าม และที่มีพื้นที่ในทางวัฒนธรรม ว่าได้มีการแฝงเร้นต้นตอความรุนแรงใดไว้บ้าง การได้ทราบการมีอยู่ การดำรงไว้ซึ่งเชื้อไฟความรุนแรงย่อมมีความสำคัญในการศึกษา และสร้างความเข้าใจให้คนได้ทราบร่างแห่งความรุนแรง

การศึกษาความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ก่อรูปได้ด้วยพลังความรู้ ความคิด และการให้โอกาสของท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ผู้จุดประกายความคิด อาจารย์กัลป์ตุงที่ให้ความรู้ด้วยความรุนแรงในโอกาสที่ท่านมาเมืองไทย รวมทั้งคุณชญาณิชฐ์ พูลยรัตน์ ที่ให้คำปรึกษาในเรื่องดำเนินการจนแล้วเสร็จ เราซึ่งเป็นผู้ศึกษาหวังว่าประกายไฟในองค์ความรู้ด้วยความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม จะช่วยสังคมไทยข้ามพ้นความรุนแรง ซึ่งนับวันทวีขึ้น น่ากลัวมากขึ้น แม้จะเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวก็ย่อมที่น่าจะเรียนรู้ เข้าใจ รวมทั้งให้โอกาสให้อภัยแก่ผู้คนที่อาจหลุดเข้าไปในปรากฏการณ์นั้น ขอขอบคุณคนในชุมชน สถานศึกษา ที่มีอาจเอ่ยนามถ้วนทั่วไว้ ณ โอกาสนี้

ศรีชัย พรประชาธรรม

อุษณีย์ ธิโนศวรรย์

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย กรณี ผู้ปกครองทำร้ายเด็ก เช่น “แม่พาลูกวัย 14 ขายตัว เด็กรับหาเงินช่วยยี่ห่วยนี้” (คม ชัด ลึก ,2548: 1) “ครูทำร้ายเด็ก เช่น “ผอ.สาวโชว์สันสูงตีกระบาลเด็ก” เด็กนักเรียนทำร้ายตนเองจากการไม่ประสบความสำเร็จในการศึกษาหรือประสบปัญหา ที่เป็นหัวข้อข่าว พาดหัว เช่น “เกรดไม่ถึง 3 ม.6 จ่อหัวดับ”(คม ชัด ลึก ,2548: 1) “ เบื้องหลังผูกคอตายไม่คิดวิสะจุพาฯ “ (ไทยรัฐ,2550: 1,17) นักเรียนทำร้ายตนเอง เช่น “รับน้องฉาว ปัญญาชน เจ็บ- ตาย เสียหายอนาคต “(คม ชัด ลึก ,2548: 3) “เผยค่านิยมทำ ม.6 ลาโลก พ่อแม่ตัวเร่ง” (บ้านเมือง,2550: 1) ภาพเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา และภาพปรากฏการณ์เหล่านี้มีความถี่ให้เห็นมากขึ้น ซึ่งเป็นดัชนีสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่ามีคุณลักษณะบางอย่างในสังคมไทยที่ยินยอมให้เลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา

ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจคือ ทั้งๆที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่ไม่มีผู้ใดปรารถนา และไม่เป็นที่ต้องการ แต่ทำไมจึงยังคงมีการเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา การปรากฏขึ้นของความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงลักษณะใดจึงเป็นหลักฐานพยานที่แสดงว่ามีการดำรงอยู่ของระบบคิดที่การให้การยอมรับและให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรง และที่สำคัญกว่านั้นคือระบบคตินี้ถูกสร้างและกำหนดเข้ามาในจิตสำนึกของคนในลักษณะที่เป็นไปสิ่งที่ถูกต้อง เป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นเรื่องปกติสามัญธรรมดา เป็นสิ่งที่ประโชยชน์ต่อตนเอง หรือส่วนรวม ซึ่งเป็นอันตรายมาก เนื่องจากเป็นไปอย่างลับๆ ไม่เปิดเผย ไม่รู้ตัว

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับความหมายของความรุนแรงอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ ทศนะที่น่าสนใจของเมธีวิชัยอาวุธ เช่น ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539:37)ให้ความเห็นที่มีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาที่ว่า ความรุนแรงเป็นวิธีการมิใช่เป้าหมาย ความรุนแรงจะดำรงอยู่ได้ด้วยมีข้ออ้างมาหล่อเลี้ยง ข้ออ้างนี้จึงทำหน้าที่สำคัญทั้งในส่วนของการบิดเบือนความจริงและขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ปิดกั้นมิให้มีคำถาม(prohibition of questioning) กับการใช้ความรุนแรงรูปแบบต่างๆ ดังนั้นปรากฏการณ์ของการใช้ความรุนแรงในสังคมไทยที่ยังคงดำรงอยู่เป็นสัญญาณที่สะท้อนให้เห็นว่าในสังคมไทยนั้นมีการธำรงรักษา ข้ออ้างที่ให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงคำจูนให้การใช้ความรุนแรงเป็นที่ยอมรับได้

การสืบค้นให้เห็นถึงฐานรากความเป็นมาเป็น ไปดังกล่าวจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการพุ่งเล็งไปยังการอบรมกล่อมเกลาคคนในสังคมได้ ซึ่งชัดเจนว่า สังคมปัจจุบันการหล่อหลอมกล่อมเกล่าจัดกระทำผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นสำคัญและการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ การได้รับการศึกษาของเยาวชนจึงถูกกำหนดให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน คือ เด็กทุกคนเริ่มเข้ารับการศึกษาในระบบโรงเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลซึ่งอยู่ในวัยประมาณ 3-6 ปี จากนั้นเข้าสู่การศึกษาขั้นพื้นฐานใน

ระดับประถมศึกษาในช่วงอายุ 7-12 ปี และเข้าสู่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาในช่วงอายุ 13-18 ปี ข้อกำหนดนี้เป็นการศึกษาพื้นฐานที่เด็กทุกคนจะได้รับและนับว่าเป็นพื้นฐานของการกลมกลืนสมาชิกในสังคมให้ได้รับความรู้ ความเชื่อค่านิยมที่ปลูกฝังให้เข้าใจการอยู่ร่วมกันในสังคม ส่วนการศึกษาในระดับสูงกว่านั้น เช่น การศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือ บัณฑิตศึกษาเป็นข้อกำหนดที่ต้องขวนขวายด้วยกำลังของตนเอง(สติปัญญา) และ กำลังของครอบครัว(กำลังทรัพย์)

ภายใต้การอบรมกลมกลืนโดยการศึกษาในระบบ ที่ใช้โรงเรียนเป็นพื้นที่ ในการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียน ครู และ ผู้ปกครอง ชุมชน โรงเรียนจึงทำหน้าที่เป็นเสมือนระบบสังคมสำคัญที่เป็นหน่วยในการสร้าง ระบบคิด ค่านิยม ความเชื่อให้กับสมาชิกในสังคม เช่น ข้อกำหนดของการเป็นเด็กนักเรียนที่เรียนดี มีลักษณะอย่างไร นักเรียนเกเร มีลักษณะอย่างไร และผลิตภาคปฏิบัติการขึ้นมารองรับกับนักเรียนทั้ง 2 ประเภท เช่น เด็กที่เรียนดีจะได้รับการยอมรับจากครูอาจารย์ให้มีความสำคัญ แม้จะมีการบกร่องในบางเรื่องก็อาจถูกมองข้ามไป และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากโรงเรียนและครูอาจารย์ เช่น ได้รับทุนการศึกษา ได้รับการสอนเสริมในวิชาการต่างๆ ได้ศึกษาต่อในระดับสูง เป็นต้น ในทางตรงข้ามเด็กนักเรียนที่ถูกจัดให้เป็นเด็กเกเร นอกจากจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนทั้งในด้านทุนการศึกษา และการยอมรับยกย่องแล้วยังอาจถูกตีตราว่าเป็นปัญหาที่จะต้องขจัดออกไปจากโรงเรียน เป็นต้น

การศึกษาในระบบที่มีการแบ่งแยกแจกแจง จัดลำดับคุณค่าให้กับผู้เรียน สาขาวิชา เช่น การแบ่งแยกเด็กเรียนดี ออกจากเด็กเรียนอ่อน โดยใช้เกรดเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ตัดสิน การจัดลำดับให้สาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าเหนือกว่าสาขาวิชาภาคปฏิบัติ เช่น การทำอาหาร การพลศึกษา การงานอาชีพ ฯลฯ ยิ่งไปกว่านั้นด้วยระบบคิดแบบ 2 ขั้วตรงข้าม(Binary Opposition)หรือ วิธีคิดแบบคู่ตรงข้าม หรือ ทวิลักษณ์ (dualism) เช่น ฉลาด – โง่ เรียบร้อย - เกเร ถูก- ผิด เข้ามาตีกรอบวิธีคิด จำกัดช่องทางให้เหลือเพียง 2 ทางเลือก ผ่านมาตรการที่กำหนดในพื้นที่ของโรงเรียนที่ให้การยอมรับสนับสนุนเด็กที่ปฏิบัติตามกฎ กติกา ที่โรงเรียนกำหนด เช่น การแต่งกาย ทรงผม ผลการเรียน กิริยามารยาท ในฐานะเด็กที่มีมารยาทดี เรียนดี ในขณะที่เดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้กับการละเลย ไม่ให้ความสำคัญกับ นักเรียนที่เรียนไม่ดีลงโทษนักเรียนที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ซึ่งตามความคิดของพลัมวูด (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร.2542ข : 256-258;อ้างอิงจาก Plumwood. 1993 *Feminism and the Mastery of Nature*) เห็นว่าเป็นเทคนิควิทยาการของอำนาจที่ล้าลึกที่สุดแบบหนึ่งที่เข้ามาจัดกระทำกับระบบคิดที่กำหนดให้ขั้วหนึ่งเป็นสิ่งที่มีความค่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และสิ่งที่อยู่ขั้วตรงข้ามตกอยู่ในสภาพที่เป็นอื่นคือสิ่งไม่พึงปรารถนา เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงหรือขจัดไป ด้วยการตีกรอบภายใต้วิธีคิดนี้ จึงเป็นความแยบยลของอำนาจที่ส่งผ่านเข้ามาในพื้นที่ของการศึกษา และเป็นส่วนสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้กับความรุนแรงให้มีและดำรงอยู่ในการศึกษา

การจัดระบบคิด ค่านิยม ความเชื่อ ในพื้นที่ของโรงเรียน ลักษณะเช่นนี้ จึงทำหน้าที่ทั้งในส่วนของการให้การเรียนรู้เกี่ยวกับ กติกา ค่านิยม ความคิด ความเชื่อของสังคม ขณะเดียวกันก็ให้การเรียนรู้ใน

ส่วนของสาระวิชาที่ถูกคัดสรรมาและกำหนดให้เป็นความรู้พื้นฐานที่ติดฉลากให้เป็นความรู้ที่จำเป็นและเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต การวิเคราะห์การศึกษาเพื่อให้เห็นกระบวนการสืบทอดระบบคิด จึงไม่อาจกระทำใด้ภายใต้ฐานคิดที่มองการศึกษาในฐานะที่เป็นกลาง หรือเป็นกลไกที่อบรมให้ความรู้ และเป็นหนทางในการที่จะพัฒนา ยกย่องคนเข้าสู่งานอาชีพที่เป็นที่ยอมรับ ยกย่องของสังคม แต่ต้องวิเคราะห์ในฐานะที่เป็นกลไกที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่ออุดมการณ์บางอย่าง ขณะเดียวกันก็แฝงความรุนแรงที่เข้ามาจัดกระทำดำเนินการให้สังคมดำเนินไปได้และสอดคล้องรองรับอุดมการณ์ที่ศึกษานั้นรับใช้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อเผยให้เห็นถึงการมีและดำรงอยู่ของวัฒนธรรมความรุนแรงในการศึกษาในระบบโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติการจริงที่สร้างขึ้นผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียนเพื่อสนับสนุนตอบสนอง รองรับ ความชอบธรรมของการใช้ความรุนแรงในสังคม

การคลี่คลายเพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นดังกล่าว การศึกษานี้อาศัย แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง ของ กัลตุง(Gultung) เพื่อเป็นฐานในการวิเคราะห์ความรุนแรงที่มีหลายมิติรวมทั้งความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของความรุนแรงในมิติต่างๆ และอาศัยแนวความคิดเกี่ยวกับการผลิตซ้ำ(reproduction) ของ โบแดง(Bourdieu) ที่มีแนวคิดว่า สังคมที่มีการแบ่งชนชั้น ที่เป็นรูปแบบหนึ่งของความไม่เท่าเทียมกัน จะมืองค์ประกอบทางอุดมการณ์และทางวัตถุ ทำหน้าที่เป็นสื่อและการผลิตซ้ำผ่านสิ่งที่ Bourdieu เรียกว่า ความรุนแรงทางสัญลักษณ์ (symbolic violence) นั่นคือ การควบคุมทางชนชั้น ถูกสร้างผ่านทางการใช้ อำนาจเชิงสัญลักษณ์ (symbolic power) ที่ใช้โดยชนชั้นปกครอง เพื่อที่จะกำหนดค่านิยมของโลกสังคมให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง วัฒนธรรมกลายมาเป็นสื่อเชื่อมโยงระหว่างผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง และวิถีชีวิตประจำวัน หน้าที่ของวัฒนธรรมคือ การให้ภาพของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของชนชั้นครอบงำ ซึ่งมีได้เป็นไปอย่างไรเหตุผล หรือด้วยความบังเอิญทางประวัติศาสตร์ แต่ในฐานะของความจำเป็น และเป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติของระเบียบสังคม ภายใต้แนวคิดนี้ ระบบโรงเรียนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญทางสังคม และเป็นช่องทางการใช้ อำนาจทางการเมืองในกระบวนการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมกัน ในภาพลักษณ์ของความยุติธรรม และเป็นกลาง ในการส่งผ่านผลประโยชน์ของค่านิยมทางวัฒนธรรม โรงเรียนจึงสามารถที่จะสนับสนุนความไม่เท่าเทียมกันในนามของความยุติธรรม และ ไม่มีอคติ

การเผยให้เห็นวัฒนธรรมความรุนแรงในการศึกษาในระบบโรงเรียนได้จำเป็นต้องอาศัย การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ตามแนวคิดของฟูโก(Foucault) เพื่อเป็นแนวคิดในการสืบค้น และถอดรหัสให้เห็นระบบคิด กระบวนการ ค่านิยมต่างๆ ที่ถูกสร้างผ่านระบบความรู้ในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นการแบ่งแยกโดยการจัดลำดับความสำคัญ ของสาขาวิชาต่างๆ การกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา ใน

โรงเรียน การจัดพื้นที่ในโรงเรียน การจัดกระทำกับร่างกายของนักเรียน ขณะเดียวกันก็สร้างสิ่งที่อยู่ใน ขั้วตรงข้ามขึ้น ในฐานะของความเป็นอื่น เป็นสิ่งที่ไม่มีความหมาย ไร้ค่า นำรังเกียจควรที่จะขจัดไป วาทกรรมการศึกษาที่ให้ภาพแห่งความรู้ที่เป็นกลาง ความเท่าเทียม ความเสมอภาค จึงทำหน้าที่บิดเบือน ซ่อนเร้น ให้ความไม่เท่าเทียม ไม่เสมอภาค ที่จัดว่าเป็นความรุนแรงลักษณะหนึ่งดำรงอยู่ในระบบ การศึกษาได้ และเป็นที่ยอมรับ ว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรมที่จะสามารถกระทำได้

การศึกษานี้จึงไม่อาจมองการศึกษาในฐานะของศาสตร์เฉพาะทาง ที่ตั้งอยู่บนความเป็นกลางทาง วิชาการได้ ในทางตรงข้ามการศึกษานี้มุ่งที่จะเผยให้เห็นถึงการมีอยู่ของการวางพื้นฐานทางความคิดหรือ ระบบความคิดให้กับสมาชิกในสังคมให้ยินยอม หรือยอมรับความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ที่จัดว่าเป็น รูปแบบหนึ่งของความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ขณะเดียวกันการศึกษาในระบบยังสร้างระบบสนับสนุนให้ ความไม่เท่าเทียมกันในสังคมหรืออีกนัยหนึ่งคือความรุนแรงเชิงโครงสร้างเป็นสิ่งที่ชอบธรรม หรืออย่าง น้อยก็ไม่ผิด และเป็นไปได้

หัวใจสำคัญของการศึกษานี้จึงอยู่ที่การสืบค้นให้เห็นถึงวาทกรรมหลักที่ดำรงอยู่ในการศึกษาใน ระบบโรงเรียน อันเป็นตัวกำหนดวิถีคิด กรอบการมอง ข้อจำกัดของการศึกษาในระบบโรงเรียนให้มี ลักษณะที่เอื้อต่อการมีและดำรงอยู่ของความไม่เท่าเทียมกันในสังคมซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของความ รุนแรง และด้วย ข้อกำหนด วิถีคิด กรอบการมอง ข้อจำกัดของการศึกษาในระบบโรงเรียนนี้เองที่เป็น ตัวกำหนด ภาวปฏิบัติการณ์จริงว่ามีการใช้ พื้นที่ ร่างกาย เวลา ภาษา เป็นวัตถุของการควบคุมทางสังคม เพื่อให้วาทกรรมการศึกษาที่สร้างขึ้นมานั้นสมจริงสมจังและก่อให้เกิดการยอมรับโดยปริยาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษานี้เป็นการเผยให้เห็นภาพการศึกษาในระบบโรงเรียนในอีกมิติหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึง การศึกษาในระบบโรงเรียนในฐานะที่เป็นเครื่องมือ หรือกลไกของการสร้างความไม่เท่าเทียมกันและ ความไม่เสมอภาคกันในสังคม ขณะเดียวกันภายใต้การศึกษาในระบบโรงเรียนนี้ก็มีการสร้างระบบ สนับสนุนอื่นขึ้นมาเพื่อให้สังคมยินยอมและยอมรับความไม่เท่าเทียมหรือความไม่เสมอภาคในสังคม และด้วยการเปิดมิติภาพการศึกษาในระบบโรงเรียนดังกล่าวนี้ช่วยให้สังคมได้ตระหนักและเท่าทันกับสิ่ง ที่ต้องติดต่อสัมพันธ์ ว่าโดยเนื้อแท้แล้วทุกสรรพสิ่งมีและดำรงอยู่อย่างมีเป้าหมายภายใต้อุดมการณ์ที่อยู่ เบื้องหลังและเป็นตัวกำหนดหรือกำกับคุณลักษณะให้กับสรรพสิ่งนั้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดสำคัญที่ใช้เป็นฐานในการศึกษานี้ได้แก่แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในฐานะที่เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษานี้ และเพื่อให้เกิดความเข้าใจคุณลักษณะของความรุนแรงทั้งในระดับขอบเขตของความหมาย และในระดับของความซับซ้อนลึกซึ้งของความรุนแรง

แนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยให้ภาพการทำงานของระบบโรงเรียนในฐานะเป็นกลไกถ่ายทอดวัฒนธรรมความรุนแรง หรือกระบวนการที่ช่วยสนับสนุนให้ความรุนแรงดำรงอยู่ได้ในสังคมได้แก่แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการผลิตซ้ำ (reproduction model)

ส่วนแนวคิดที่เป็นกุญแจสำคัญในการไขให้เห็นถึงความรุนแรงที่ถูกปิดกั้นปกป้องให้ดำรงอยู่หรือเป็นที่ยอมรับได้ในสังคมได้แก่แนวคิดในการวิเคราะห์หว่าทกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง

ความรุนแรง เป็นคำที่มีการใช้เพื่อสื่อให้เห็นถึงความเจ็บปวด ความสูญเสีย เช่น การฆาตกรรม การทำร้าย การสงคราม การปลุ่วัติ การก่อการร้าย เป็นต้น ซึ่งความรุนแรงนี้มีการนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ มากขึ้นในปัจจุบัน ความเข้าใจเกี่ยวกับความรุนแรงจึงมีลักษณะที่ผ่านการ การเสนอข่าวต่างๆ ทั้งภาพข่าวและภาษาที่ใช้ในการนำเสนอเพื่อให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้น แต่ขอบเขตและความชัดเจนของคำนี้กลับยากที่จะกล่าวอ้างได้อย่างครอบคลุม และมักจะถือเอาหรือยอมรับโดยปริยายถึงความหมาย ในฐานะเป็นสิ่งที่รู้จักและยอมรับกันในสังคมโดยทั่วไป ความเข้าใจความรุนแรง (violence) ของคนในสังคมจึงยังอยู่ในกลุ่มคนที่จำกัด

สำหรับบุคคลทั่วไปแล้ว ความรุนแรงจะมีความชัดเจนขึ้นเมื่อมีการอ้างถึงสันติวิธี(peace) ในฐานะของคู่ตรงข้าม แต่เมื่อถามถึงความหมายและขอบเขตของความเข้าใจถึงความลึกซึ้งของคำคำนี้แล้ว หลายคนอาจจะนึกถึงความหมายหรือขอบเขตของคำคำนี้ได้ไม่ชัดเจนนัก อย่างเช่น นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำคำนี้ไว้หลากหลายทั้งในด้านมุมมองและความลึกเชิงมิติของการมอง เช่น R.J. Rummel ให้ความหมายว่า ความรุนแรง คือ การแสดงออกถึงการใช้กำลัง เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ซึ่ง Doug Bond (Pual Wehr and others, 1994: 9) ได้นิยาม ความรุนแรงแคบเข้ามาว่าเป็น การใช้กำลังทางกายภาพ ต่อต้านการกระทำ หรือ เจตนาของ ผู้อื่น ซึ่งเป็นการลงโทษ ให้เกิดการ ได้รับความเจ็บปวดทางกาย หรือ ถึงแก่ความตาย การนิยามนี้ดูเหมือนว่าจะไม่ได้รวมเอาการทำร้ายทางจิต และการทำลายทรัพย์สินไว้ด้วย แต่ได้มีนิยามไว้ในความรุนแรงตามความเห็นของ Joan Bondurant (Pual Wehr and others , 1994: 9) ได้ให้นิยามความรุนแรงในด้านที่ใกล้เคียงกันแต่กว้างขวางขึ้นว่า เป็นเจตนา ที่จะใช้กำลัง ที่จะทำร้ายคน หรือกลุ่มคนที่ต่อต้าน ซึ่ง การทำร้ายนี้ รวมถึงการทำร้ายทางจิต และ ทำร้ายร่างกาย และSharp(Pual Wehr and others , 1994: 9) โดย Sharp ได้นิยามรวมเอาการทำร้ายทาง

จิตไว้แต่ไม่ได้รวมเอาการทำลายทรัพย์สินไว้ด้วย แม้ว่า Sharp จะเห็นว่า การก่อวินาศกรรมเป็นการทำลายให้การใช้วิธีการไม่ใช้ความรุนแรงอ่อนแอลงอย่างมาก ซึ่ง Burgess เห็นด้วยกับความคิดของ Sharp ว่าการทำลายทรัพย์สินเป็นความรุนแรงและเป็นตัวที่ดูเสมือนว่าเป็นตัว ทำลายการเคลื่อนไหวที่ไม่ใช้ความรุนแรง

ส่วนชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ให้ความเห็นที่ชัดเจนเกี่ยวกับความรุนแรงว่า เป็น พฤติกรรมที่มุ่งจะก่อให้เกิดอันตรายทางกายภาพ ต่อผู้คน หรือความเสียหายต่อทรัพย์สิน (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 2533:10) ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็น การกระทำที่สะอึก หรือให้บาดเจ็บ(ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 2533:10) หรือ การทำให้ศักยภาพของมนุษย์สะอึกหยุดลง ในขณะที่ยังไม่ถึงกาลอันสมควร(ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 2533:12)

ในด้านมิติของความรุนแรง นักวิชาการได้ให้มุมมองเกี่ยวกับความรุนแรงใน 3 มิติด้วยกันคือ

มิติที่1 ความรุนแรงทางกายภาพ ได้แก่ ความรุนแรงที่มีตัว กระทำ เรียกว่า ความรุนแรงทางตรง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ,2539: 10) เช่น การสงครามระหว่างประเทศ การปฏิวัติรัฐประหาร หรือ ฆาตกรรมทางการเมือง เป็นต้น

มิติที่2 ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง คือ ความรุนแรงชนิดที่โครงสร้างของสังคมเป็นตัวการใหญ่ หรือที่เรียกว่า ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ,2539: 10) เช่น ปัญหาการกีดกันและแบ่งแยก ปัญหาความยากจนและเด็กขาดอาหาร ทั้งที่ระบบสังคมสามารถเลี้ยงดูเกื้อกูลได้ ปัญหาโสเภณี ที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถูกย่ำยีในนามของพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมีวัฒนธรรมบางลักษณะสนับสนุนอยู่ ในมิตินี้ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) คือช่องว่างระหว่างศักยภาพของมนุษย์ (Potentiality) กับสิ่งที่ป็นจริง (Actulity) หรือหมายถึงอะไรก็ตามที่จะมาส่งเสริมหรือรักษาความแตกต่างระหว่างศักยภาพของมนุษย์กับสิ่งที่มนุษย์เป็น ไปได้จริง ก็ถือว่าเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างทั้งสิ้น ในมิตินี้มีฐานคิดสำคัญที่ว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมิได้ดำรงอยู่ในความว่างเปล่า ทว่าต้องอยู่ในสังคม ในทุกสังคม ความรุนแรงอาจถูกสร้างขึ้นภายในโครงสร้างของสังคมนั้น โดยโครงสร้างหรือลำดับชั้นในสังคมผูกอยู่กับระบบอำนาจในสังคมที่แสดงออกโดยฐานะตำแหน่งที่ไม่เท่าเทียมกันซึ่งสะท้อนถึงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน และอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันย่อมนำมาซึ่งโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกัน นี้คือสิ่งที่เรียกว่า ความรุนแรงที่ไม่มีผู้กระทำ หรือความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ Gultung เรียกว่า ความอยุติธรรมทางสังคม (social injustice)เช่น แนวทางการพัฒนาที่ก่อปัญหาให้ผู้คนต้องทุกข์ยาก หรือโครงสร้างอำนาจ ไม่ว่าจะป็นทางการเมือง หรือเศรษฐกิจ ชนิดที่จัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรม ทั้งต่อมนุษย์และต่อธรรมชาติ(ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 2539:7) หรือปรากฏการณ์ที่มีผลกระทบต่อความอยู่รอด(survival)ความอยู่ดีกินดี(well being) การมีความหมายหรือเป็นที่ยอมรับยกย่องในสังคม(identity meaning) และสิทธิเสรีภาพ(right and freedom) เช่น การพัฒนาที่สะท้อนให้เห็นถึงการนำทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมาใช้สนองตอบต่อมายาคติเกี่ยวกับการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างประเทศตะวันตก

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในมิตินี้จึงสะท้อนความรุนแรงที่ดำรงอยู่และปรากฏออกมาในรูปแบบของอำนาจที่ไม่เสมอกัน และทำให้โอกาสแห่งชีวิตไม่เท่าเทียมกันก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างศักยภาพของมนุษย์ (potentiality) กับสิ่งที่มนุษย์เป็นอยู่ (actuality) โดยความไม่เสมอกัน ไม่เท่าเทียมกัน หรือช่องว่างที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลของระบบ หรือโครงสร้างของสังคมนั่นเอง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533:26) ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Galtung, 1990:294) นอกจากจะทิ้งร่องรอยไว้กับร่างกายของมนุษย์แล้วก็ยังทิ้งร่องรอยไว้ในจิตใจ และวิญญาณด้วย

ลักษณะเด่นของความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ปรากฏในรูปแบบของความไม่เสมอภาคกัน หรือ ไม่เท่าเทียมกันนี้จะดำรงอยู่ในช่วงเวลาอันยาวนานต่อเนื่อง ในรูปของกระบวนการมากกว่า จะเป็นเหตุการณ์จำเพาะเจาะจง ผู้คนในสังคมจึงรู้สึกคุ้นชินกับความไม่เสมอภาคหรือความไม่เท่าเทียมกัน

การทำความเข้าใจถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้าง จำเป็นต้องศึกษาผ่านรูปแบบของความสัมพันธ์ ศัพท์ ภาษาและ วาทกรรม ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อรองรับให้เกิดการยอมรับถึงความไม่เท่าเทียมกัน

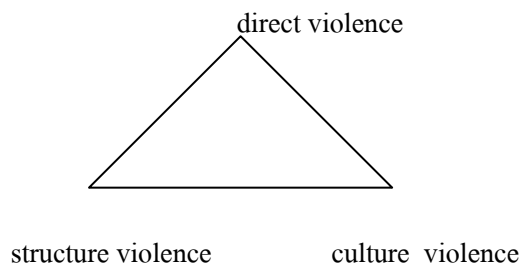
มิติที่ 3 ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (cultural violence) หมายถึงความเชื่อ ความยึดถือในสังคมที่คอยค้ำจุนให้สังคมยอมรับความรุนแรงประเภทต่างๆ เช่น การทุบตีกรรยา การซื้อขายบริการทางเพศในรูปโสเภณี ให้เป็นสิ่งที่ยอมรับได้แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและทำให้คนรับรู้และเข้าใจว่าหรือเชื่อว่าเป็นสิ่งปกติที่ดำรงอยู่ในสังคมและเป็นสิ่งที่มีและเป็นมาตั้งแต่ในอดีต ดังนั้นจึงต้องยอมรับกันต่อไป (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 2539:7) ในทัศนะของนักวิชาการ เช่น Johan Galtung ให้ความหมาย

cultural violence ว่าหมายถึง วัฒนธรรม สัญลักษณ์ที่มีอยู่ เช่น วัฒนธรรมสัญลักษณ์ที่เกิดจากศาสนา หรืออุดมการณ์, ภาษา และ ศิลป ปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ (empirical science) และ ศาสตร์ที่เป็นรูปแบบ (formal science) (logic, mathematics) ที่สามารถใช้เพื่อตัดสินหรือ กำหนดทิศทางของความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Johan Galtung, 1980:291) ในทัศนะนี้จึงเป็นการชี้ให้เห็นถึง การให้ความชอบธรรมกับความรุนแรงทั้งทางตรงและเชิงโครงสร้าง และทำให้ความรุนแรงเหล่านี้เป็นที่ทนทานได้ในสังคม โดยความชอบธรรมนี้ส่งผ่านสัญลักษณ์ที่เกิดจากศาสนา หรืออุดมการณ์, ภาษา และ ศิลป ปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ (empirical science) และ ศาสตร์ที่เป็นรูปแบบ (formal science) (logic, mathematics) ที่สามารถใช้เพื่อตัดสินหรือ กำหนดทิศทางของความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เช่น รูปดาว ไม้กางเขน และ ดวงจันทร์ครึ่งซีก ชง เพลงสรรเสริญพระบารมี และ การสวนสนามของทหาร การแขวนรูปผู้นำ การปลุกกระดม รูปภาพต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในส่วนนี้จำเป็นต้องศึกษาถึงคุณลักษณะของวัฒนธรรมในเชิงของวัฒนธรรมความรุนแรงซึ่ง ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539: 110) ชี้ว่าวัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของสังคม และองค์ประกอบของความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งวัฒนธรรมสามารถที่จะกำหนดภาพ ความคิด หรือ ชุดของความคิดได้ขณะเดียวกันวัฒนธรรมไม่หยุดนิ่ง สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้และแพร่ขยายได้ ดังนั้น ความรุนแรง เชิงวัฒนธรรมจึงมีลักษณะกว้างขวาง และมีลักษณะเปลี่ยนแปลงตลอด และสามารถที่จะแพร่ขยายได้ในทุกวัฒนธรรม

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม จึงเกี่ยวข้องกับ การให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงหรืออย่างน้อยก็สร้างความยอมรับให้กับการใช้ความรุนแรงว่าไม่ใช่สิ่งผิด การศึกษาการใช้ความรุนแรง จึงเกี่ยวข้องกับ ปัญหา 2 ส่วนดังกล่าวคือ การใช้ความรุนแรง และ การทำให้การใช้ความรุนแรงนั้นถูกต้อง การศึกษาความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ทั้งในรูปของความรุนแรงทางตรง และ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ที่ถูกทำให้เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นที่ยอมรับในสังคม วิธีการทำงานของ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมวิธีหนึ่งคือ การสร้างเงื่อนไข เหตุผลสนับสนุนให้การกระทำที่รุนแรงกลายเป็นสิ่งจำเป็น หรือการทำให้การใช้ความรุนแรงกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับได้หรือทนทานได้

การเชื่อมโยงสามรูปแบบของความรุนแรง (Relating three Types of violence)

กัลตุง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 2539:91) ใช้รูปสามเหลี่ยมโยงความรุนแรง เชิงวัฒนธรรม เข้ากับความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง โดยเห็นว่า สามเหลี่ยมความรุนแรง ตั้งอยู่บนฐานอันประกอบขึ้นด้วยความรุนแรงทางตรง และความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ด้านบน จะทำหน้าที่ให้ความชอบธรรมกับความรุนแรงทั้งสองลักษณะ เมื่อสามเหลี่ยมความรุนแรง ถูกจับเปลี่ยน ทำให้ความรุนแรงทางตรงอยู่ด้านบน ก็จะสะท้อนที่มาให้เห็น คือความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่า

direct violence เป็นเหตุการณ์ event

structure violence เป็นขบวนการ process

โดยทั่วไป วัฒนธรรม และ โครงสร้าง จะเป็นตัวส่งผ่านความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรง ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ของความรุนแรงทางตรง ในขณะที่เดียวกันการปรากฏขึ้นของการใช้ความรุนแรงทางตรงเพื่อต่อต้านให้เกิดการหลุดพ้นจากโครงสร้างของความรุนแรง และส่งผ่านคำสอน ความเชื่อ ค่านิยมเพื่อคอกย้ำความคิดให้เกิดการยอมรับความรุนแรง

ภาพดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นว่า ความรุนแรงสามารที่จะเกิดขึ้นได้ ในทุกจุดไม่ว่าจะเป็น ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง หรือความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม แต่ละด้านสามารถที่จะส่งผ่านไปยังด้านอื่นได้ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่งก็จะมีผลต่อการเปลี่ยนในด้านที่เหลือด้วย

แนวคิดรูปแบบการผลิตซ้ำ

ในงานศึกษาของ Samuel Bowles และ Herbert Gintis เกี่ยวกับรูปแบบการผลิตซ้ำแนวคิดที่ส่งผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียนพบว่า มีรูปแบบการผลิตซ้ำ 3 ลักษณะคือ

1. รูปแบบการผลิตซ้ำทางเศรษฐกิจ (Economic- reproduction Model)
2. รูปแบบการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural – reproduction Model)
3. รูปแบบการผลิตซ้ำอำนาจรัฐ (Hegemonic – state reproduction Model)

1. รูปแบบการผลิตซ้ำทางเศรษฐกิจ (Economic- reproduction Model)

ในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา รูปแบบการผลิตซ้ำทางการเมือง และเศรษฐกิจ ได้ถูกนำมาใช้ และมีอิทธิพลอย่างมากต่อ ทฤษฎีพื้นฐานทางการศึกษา ในงานของ Samuel Bowles และ Herbert Gintis (Stanley Aronowitz and Henry Giroux ,1986: 74) ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการศึกษาเกี่ยวกับ หลักสูตรแฝง (hidden curriculum) นโยบายการศึกษา และการวิจัยแนวมนุษยวิทยา ซึ่งแนวคิดนี้ได้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับสังคม โดยได้ตั้งคำถามสำคัญ 2 ประการ คือ ระบบการศึกษาทำหน้าที่ภายในสังคมอย่างไร อีกคำถามหนึ่งคือ โรงเรียนมีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ บุคลิกภาพ และความต้องการของนักเรียนอย่างไร ในคำถามนี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการสร้างความเป็นตัวตนขึ้นมาภายใต้ระบบโรงเรียน นักทฤษฎีที่พยายามตอบคำถามนี้ได้มุ่งตอบคำถามด้วยการมองไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจและการครอบงำ และ ความสัมพันธ์ระหว่างระบบโรงเรียนกับเศรษฐกิจ

อำนาจในที่นี้มองว่าเป็นหน้าที่ในการ โกล่เกลี่ย และการสร้างความชอบธรรมให้กับความสัมพันธ์ของผู้ครอบงำและผู้อยู่ใต้การครอบงำในบริบททางเศรษฐกิจ ด้วยการมองลักษณะนี้ อำนาจจึงเป็นคุณสมบัติของกลุ่มผู้ครอบงำ และทำงานในฐานะที่จะผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมกันทางเชื้อชาติ เพศ ชนชั้น ซึ่งกระทำผ่านผลประโยชน์ การขยาย และการสะสมทุน ซึ่งการศึกษาในลักษณะนี้เริ่มมีความชัดเจนในวิธีการวิเคราะห์ของนักทฤษฎีการผลิตซ้ำทางเศรษฐกิจ (economic reproduction theorist) ที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับโรงเรียน

ในงานของ Bowles และ Gintis (Stanley Aronowitz and Henry Giroux ,1986: 74) ให้ความสำคัญกับ “correspondence theory” ที่เชื่อว่า มีการจัดลำดับความสำคัญ ให้กับ ค่านิยม บรรทัดฐาน และทักษะ ที่มีการจัดลำดับทั้งในโรงเรียนและ ที่ทำงาน ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการปฏิบัติต่อกันในสังคม ที่จะเห็นความสัมพันธ์นี้ได้ ในชั้นเรียน การสอน การโน้มน้าว ในมุมมองนี้ โรงเรียนไม่อาจหลีกเลี่ยงจากอำนาจของทุนในการที่จะเตรียมทักษะ ทัศนคติ และค่านิยมของนักเรียนที่มาจากชนชั้นที่ต่างกัน เชื้อชาติ และเพศที่ต่างกัน โรงเรียนจึงทำหน้าที่สะท้อนไม่เพียงการแบ่งงานกันทำ แต่ยังสะท้อนถึงโครงสร้างชนชั้นในสังคมระดับที่กว้างขวางขึ้น ซึ่งช่วยให้เห็นการเชื่อมโยงทางโครงสร้างและอุดมการณ์ระหว่างโรงเรียนและที่ทำงาน จากการทำความเข้าใจหลักสูตรแฝง ซึ่งเป็นการสื่อให้เห็นถึงการมองงาน อำนาจ กฎสังคม และค่านิยมที่เป็นตัวสนับสนุนตรรกหรือความมีเหตุผลของทุนนิยมดังที่

ปรากฏในที่ทำงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นสากลและเกิดขึ้นในฐานะที่เป็นส่วนของโครงสร้างที่ซึมผ่านทุกระดับของโรงเรียนและความสัมพันธ์ในชั้นเรียน ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อให้เกิดหลักสูตรแฝงอุดมการณ์ สรรพสิ่งต่างๆ ซึ่งนำไปสู่คำถามที่ว่า ความรู้อะไรที่จัดว่าเป็นความรู้ที่มีสถานภาพสูง หรือต่ำงานลักษณะใดที่มีสถานภาพสูงหรือต่ำ เช่นงานที่ใช้สติปัญญา กับงานที่ใช้แรงงาน อะไรที่มีสถานภาพสูงหรือต่ำกว่ากันระหว่าง ลำดับชั้นกับ ความเป็นประชาธิปไตย และอะไรที่จัดว่ามีสถานภาพสูงหรือต่ำในรูปแบบของการกระทำระหว่างกัน ที่ตั้งอยู่บนฐานของการแข่งขัน กับที่ตั้งบนการเข้ามีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนรวม

ลักษณะและความหมายของ หลักสูตรแฝง(hidden curriculum) ก่อให้เกิดการก่อรูปความเป็นตัวตนของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึก และจิตใต้สำนึก ในมิติของประสบการณ์ที่เป็นส่วนสำคัญในการก่อรูปพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งกระบวนการนี้เป็นไปอย่างไรนั้นนำไปสู่งานของนักทฤษฎีทางสังคมชาวฝรั่งเศส หลุยส์ อัลทุแซ Louis Althusser โดย อัลทุแซ (Stanley Aronowitz and Henry Giroux ,1986: 75-76) เสนอว่า โรงเรียนเป็นพื้นที่สำคัญในการก่อให้เกิดการผลิตซ้ำความสัมพันธ์แบบทุนนิยมของการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bowles และ Gintis โดย อัลทุแซ เสนอว่า โรงเรียนก่อให้เกิดรูปแบบการผลิตซ้ำพื้นฐาน 2 รูปแบบด้วยกันคือ

1. ผลิตซ้ำทักษะและกฎของอำนาจแรงงาน(Labor power)
2. ผลิตซ้ำความสัมพันธ์ของการผลิต

กล่าวคือการเรียนการสอนในโรงเรียนไม่ว่าการสอนให้รู้หนังสือ หลักการวิทยาศาสตร์ เทคนิควิชาชีพ พฤติกรรมที่ดี ทศนคติ ซึ่งหมายถึงการสอนให้รู้เข้าใจและ เคารพกฎ ของการจัดระเบียบที่ตั้งโดยชนชั้นที่ครอบงำ

แม้ว่าทั้ง อัลทุแซ และ Bowles และ Gintis ได้ให้ความสำคัญกับความรู้ในโรงเรียน ในฐานะที่มีบทบาทในกระบวนการผลิตซ้ำ แต่เขาให้ความสนใจ การครอบงำและการผลิตซ้ำในฐานะเป็นองค์ประกอบของกระบวนการที่เกิดขึ้นผ่านทางหลักสูตรแฝงซึ่ง อัลทุแซ ต่างจาก Bowles และ Gintis ในการอธิบาย โดย Bowles และ Gintis อธิบายว่า หลักสูตรแฝงเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งอยู่ในตัวนักเรียน ขณะที่ อัลทุแซ อธิบายว่า เป็นกระบวนการกล่อมเกลามากกว่าทางอุดมการณ์

ทฤษฎีอุดมการณ์(theory of ideology) เป็นทฤษฎีที่มุ่งตอบคำถามว่าทำไมชนชั้นครอบงำจึงมีอยู่ในโรงเรียน โดยความหมายของอุดมการณ์มี 2 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะแรก ได้แก่ชุดของการปฏิบัติที่มีต่อวัตถุที่ครู และนักเรียนพบในประสบการณ์ประจำวัน อุดมการณ์มีและดำรงอยู่ในวัตถุ ในพิธีกรรมชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติทางสังคม ซึ่งเป็นทั้งโครงสร้างและเป็นสื่อกลางของการทำงานวันต่อวันของโรงเรียน วัตถุที่แสดงออกถึงอุดมการณ์ จะเห็นได้ชัดเจนใน การออกแบบของอาคาร โรงเรียน การจัดแบ่งห้อง สำนักงาน และการจัดพื้นที่ แต่ละสิ่งล้วนให้ตำแหน่ง และกระตุ้นความคิดของการแบ่งงาน

กันทำในสังคม พื้นที่ภายในอาคารโรงเรียน ถูกจัดอย่างแตกต่างกันเพื่อ ผู้บริหาร ครู เลขานุการ นักเรียน ยิ่งไปกว่านั้น อุดมการณ์ยังแสดงออกในการจัดสภาพแวดล้อม เช่น การจัดที่นั่งในห้องประชุม หรือห้องเรียนในโรงเรียน

มุมมองอุดมการณ์จากวัตถุของ อัลทุแซ มีลักษณะสอดคล้องกับ Bowles และ Gintis ที่ได้ข้อสังเกตจากหลักสูตรแฝง ที่ได้ชี้ประเด็นว่า มีการเมืองของการใช้พื้นที่ เวลา และกระบวนการทางสังคมในขณะที่ปฏิบัติภายในโรงเรียน เช่น โรงเรียนเป็นผลผลิตของอุดมการณ์และประสบการณ์ในโรงเรียนเป็นตัวสนับสนุนสังคมแห่งการครอบงำ

3. ความหมายที่ สอง ของ อัลทุแซ เน้นที่ พลวัตของอุดมการณ์ในการผลิตซ้ำ โดยนิยามได้ว่าเป็นระบบของความหมาย ค่านิยมที่ผลิตหรือสร้างขึ้น และเป็นตัวกำหนดโครงสร้างให้กับระบบคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เช่น ความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียน ที่เป็นไปในลักษณะที่นักเรียนต้องให้ความเคารพครู ส่วนครูต้องให้ความรักความเมตตาและให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า อุดมการณ์ในความหมายนี้เป็นระบบของการเป็นตัวแทนที่มีอิทธิพลในการกำหนดระบบคิดของคน ส่งผลให้มีการแสดงออกทั้งการคิด การพูด และการกระทำ อย่างไรก็ตาม ในงานของCristian Baudelot และ Roger Establet (Stanley Aronowitz and Henry Giroux ,1986: 77-78) ได้ให้มิติเพิ่มเติมเกี่ยวกับ อุดมการณ์ว่า อุดมการณ์มิได้ถูกจำกัดในรูปของจิตสำนึก หรือบุคลิกภาพภายในของคน แต่อุดมการณ์ในความหมายของ Baudelot และ Establet หมายถึง ส่วนของจิตสำนึกที่ ผลิตและเป็นสื่อกลางของความสัมพันธ์ของทุนนิยมและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ด้วยเหตุนี้อุดมการณ์จึงเป็น สนามของความขัดแย้ง ของจิตสำนึก ที่ก่อรูปขึ้นด้วยองค์ประกอบของ อุดมการณ์ครอบงำ และอุดมการณ์ตรงข้าม ซึ่งมีหลักฐานที่ปรากฏในรูปแบบของการต่อต้าน เช่น นักเรียนที่มาจากชนชั้นแรงงาน แสดงออกถึงการต่อต้าน และการปฏิเสธการเรียนจากหนังสือ และรูปแบบอื่นของการเรียนในโรงเรียน ในการทำเช่นนี้ นักเรียนเหล่านี้อาจจะทำลายอุดมการณ์พื้นฐานของโรงเรียน แต่ทำไปด้วยการปฏิเสธ และวิพากษ์การรู้หนังสือที่อาจมีความสำคัญต่อการปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระ

โดยสรุป รูปแบบการผลิตซ้ำทางเศรษฐกิจ (economic reproduction model)ได้ก่อให้เกิดคุณประโยชน์หลายประการ ต่อ การวิเคราะห์การศึกษาโดยเฉพาะการช่วยให้เห็นบทบาทของการศึกษาในกระบวนการผลิตซ้ำในสังคม และการแบ่งงานกันทำ ยิ่งไปกว่านั้นยังช่วยให้เห็นถึง โครงสร้างเงียบ “structure silences” ในทฤษฎีเสรีนิยม (liberal theory) ที่เข้ามากำหนดระบบคิด ประสบการณ์ในโรงเรียนโดยผ่านหลักสูตรแฝง (hidden curriculum) ยิ่งไปกว่านั้น รูปแบบของการผลิตซ้ำในลักษณะนี้ได้ก่อให้เกิดความเข้าใจที่สำคัญในชนชั้น และโครงสร้างพื้นฐานของความไม่เท่าเทียมกัน และเป็นการเปิดมุมมองให้เห็นถึงโรงเรียนในฐานะที่เป็นพื้นที่ในการสร้างความไม่เท่าเทียมกัน

2. รูปแบบการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม(Cultural – reproduction Model)

รูปแบบนี้ให้ความสนใจกับคำถามที่ว่า สังคมทุนนิยมสามารถที่จะผลิตซ้ำตัวเองได้อย่างไร หัวใจของทฤษฎีนี้คือ การพัฒนาสังคมของระบบโรงเรียน ที่โยงเข้ากับ วัฒนธรรม ชนชั้น การครอบงำ ซึ่งในงานของ Pierre Bourdieu และเพื่อนร่วมงานของเขา ได้เสนอมุมมองที่สำคัญสำหรับการศึกษาคultural reproductive model (Stanley Aronowitz and Henry Giroux ,1986: 79-87) กล่าวคือ ทฤษฎีของ Bourdieu เกี่ยวกับการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เริ่มต้นด้วยสมมติฐานที่ว่า สังคมที่มีการแบ่งชนชั้น องค์กรประกอบทางอุดมการณ์และทางวัตถุ ล้วนเป็นสื่อและการผลิตซ้ำผ่านสิ่งที่ Bourdieu เรียกว่า ความรุนแรงทางสัญลักษณ์ (symbolic violence) นั่นคือ การควบคุมทางชนชั้น ถูกสร้างผ่านทางการใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์ (symbolic power) ที่ใช้โดยชนชั้นปกครอง เพื่อที่จะกำหนดค่านิยมของโลกสังคมให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง วัฒนธรรมกลายมาเป็นสื่อเชื่อมโยงระหว่างผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง และชีวิตประจำวัน

หน้าที่ของวัฒนธรรมคือ การให้ภาพของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของชนชั้นครอบงำ ซึ่งมีได้เป็นไปอย่างไร้เหตุผล หรือด้วยความบังเอิญทางประวัติศาสตร์ แต่ในฐานะของความจำเป็น และเป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติของระเบียบสังคม การศึกษาจึงถูกมองว่าเป็นสิ่งสำคัญทางสังคมและอำนาจทางการเมืองในกระบวนการของการผลิตซ้ำชนชั้น ในฐานะที่มีลักษณะที่ยุติธรรม และเป็นกลาง ในการส่งผ่านผลประโยชน์ของค่านิยมทางวัฒนธรรม โรงเรียนจึงสามารถที่จะสนับสนุนความไม่เท่าเทียมกันในนามของความยุติธรรม และ ไม่มีอคติ

วัฒนธรรมแบบทุนนิยมเป็นประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์ของ Bourdieu ด้วยประเด็นคำถามที่ว่า กลไกการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมทำหน้าที่ภายในโรงเรียนอย่างไร เขาเสนอว่า การส่งผ่านวัฒนธรรมผ่านระบบโรงเรียน ถูกทำให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายที่เกิดขึ้นในสังคม ที่สนับสนุนวัฒนธรรมของชนชั้นปกครอง ขณะที่คัดค้านกับวัฒนธรรมของกลุ่มอื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถเข้าใจได้มากขึ้น โดยผ่านการวิเคราะห์วัฒนธรรมทุนนิยม ชุดของภาษาที่ต่างกัน วัฒนธรรมที่ต่างกัน ซึ่งแสดงออกถึงความต่างกันในตัวปัจเจกชน โดยวิธีการกำหนดคนลงในตำแหน่งของชนชั้น ของครอบครัว เด็กได้รับสิ่งที่คิดตัวมาจากครอบครัว ซึ่งชุดของความหมาย การจัดลำดับความสำคัญ วิธีคิด และรูปแบบของการกำหนดตำแหน่งเป็นสิ่งที่ถูกจัดวางหรือให้ภาพของค่านิยมทางสังคมและสถานภาพที่สอดคล้องกับชนชั้นครอบงำได้ให้ความหมายว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากที่สุด คือ วัฒนธรรมทุนนิยม โรงเรียนเล่นบทบาทที่สำคัญในการให้ความถูกต้องชอบธรรมและผลิตซ้ำวัฒนธรรมทุนนิยม โรงเรียนมีแนวโน้มที่จะสร้างความชอบธรรมให้กับรูปแบบของความรู้ วิธีการพูด วิธีการเชื่อมโยงเข้ากับโลกที่มีลักษณะของทุนนิยมในรูปของความคุ้นเคย และทักษะ ซึ่งมีนักเรียนบางคนเท่านั้นที่ได้รับคุณสมบัตินี้จากพื้นฐานทางครอบครัว และความสัมพันธ์ของชนชั้น นักเรียนที่มีครอบครัวที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทุนนิยม ก็จะถูกตัดสินว่าเป็นพวกเสียเปรียบ ซึ่ง Bourdieu สรุปกระบวนการนี้ไว้ดังนี้

“วัฒนธรรมของผู้ที่มีลักษณะใกล้ชิดกับโรงเรียนมาก กล่าวคือ เด็กจากชนชั้นกลางหรือต่ำ (สังคมเกษตร และอุตสาหกรรมระดับผู้ใช้แรงงาน) สามารถประสบความสำเร็จได้ด้วยการใช้ความพยายามอย่างมาก สิ่งที่ถูกสอนให้กับเด็กได้แก่ เรื่องของชนชั้นที่ได้รับการจัดเกลา รูปแบบ รสนิยม กล่าวโดยสรุปคือ ทักษะที่ดูเหมือนเป็นสิ่งธรรมดาในสมาชิกของชนชั้นที่ได้รับการจัดเกลาแต่เป็นความคาดหวังของคน เนื่องจากทุกคนเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นที่เขาดำรงอยู่”

ด้วยการเชื่อมโยงอำนาจและวัฒนธรรม Bourdieu สร้างความเข้าใจให้กับคำถามที่ว่า หลักสูตรหลักทำงานในโรงเรียนอย่างไร (how the hegemonic curriculum works in schools) ซึ่งชี้ถึงผลประโยชน์ทางการเมืองที่คัดเลือกและกระจายองค์ความรู้ที่ได้ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่งองค์ความรู้นี้ไม่เพียงแต่สร้างความชอบธรรมให้กับผลประโยชน์ และค่านิยมของชนชั้นครอบงำแต่ยังให้ผลของความรู้รูปแบบอื่นกลายเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญ หรือสำคัญน้อย ไม่จำเป็น กล่าวคือ ความรู้ต่างๆ ได้ถูกจัดลำดับความสำคัญ เช่น วิชาทางทฤษฎี อย่างวิชา วิทยาศาสตร์ เคมี ชีวะ ฟิสิกส์ ถูกจัดไว้ว่ามีความสำคัญ ขณะที่วิชาภาคปฏิบัติ เช่น การทำอาหาร การฝีมือ ถูกมองว่าเป็นพวกชายขอบ ไม่มีความสำคัญ ด้วยคุณค่าดังกล่าวจึงอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า ความรู้ที่อยู่ในสถานภาพสูงมักจะสอดคล้องกับองค์ความรู้ซึ่งช่วยกรุยทางไปสู่อาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ หรือการศึกษาชั้นสูง ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของวัฒนธรรมทุนนิยมของชนชั้นกลาง ไปจนถึงชนชั้นสูงที่ถูกคาดหวังว่าเป็นกลุ่มที่คุ้นเคยกับภาษาและการปฏิบัติทางสังคมที่ได้รับการสนับสนุน

ดังนั้น โรงเรียนจึงให้ความสำคัญชอบธรรมกับวัฒนธรรมทุนนิยมผ่านทางสายการบังคับบัญชา หรือลำดับชั้น ขององค์ความรู้ในโรงเรียน ในรูปของ หลักสูตรหลัก(hegemonic curriculum) และโดยการให้รางวัลแก่นักเรียนที่ใช้รูปแบบภาษาของชนชั้นปกครอง คือเป็นภาษาที่มีรูปแบบที่แน่นอน สอดคล้องกับท่าทางทางร่างกาย และความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นตัวกระตุ้นการกระทำในฐานะเป็นรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมทุนนิยม ที่เป็นตัวแสดงถึงพื้นฐานทางสังคมของนักเรียน เช่น ใช้เสียงค่อย ใช้ น้ำเสียงที่ไม่แสดงอารมณ์ (disinterest tone) ไม่มีการสัมผัสในการกระทำระหว่างกัน(non-tactile interaction) ด้วยการฝึกหัดด้านภาษา วิธีการวาทกรรม กลายมาเป็นสิ่งสำคัญโดยถูกทำให้เป็นธรรมชาติเป็นเรื่องของพรสวรรค์ ในขณะที่ความเป็นจริงแล้ว เป็นวิธี หรือนิสัยการพูดของชนชั้นครอบงำ และสิ่งเหล่านี้รับใช้วัฒนธรรมของพวกที่มีสิทธิพิเศษ

3.รูปแบบการผลิตซ้ำอำนาจรัฐ(Hegemonic – state reproduction Model)

ภายใต้การจัดการศึกษาที่อยู่ในกำกับดูแลของรัฐจึงไม่อาจจะละเลยแนวคิดที่ช่วยในการทำความเข้าใจบทบาทของรัฐในการจัดการศึกษาว่ารัฐเข้ามามีบทบาทในการแทรกแซงอย่างไรซึ่งทฤษฎี Marxist เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงในการศึกษา ไม่สามารถเข้าใจได้โดยการมองเพียงแค่การครอบงำของทุนของกระบวนการแรงงาน หรือ การครอบงำของทุนนิยม ผ่านทางการผลิตซึ่งอยู่ในรูปของวัฒนธรรม ซึ่งคำอธิบายเหล่านี้ไม่เพียงพอที่จะชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างการครอบงำของความไม่เท่า

เทียมกัน และไม่ช่วยให้เกิดความเข้าใจในปัจจัยการเมืองนำไปสู่การแทรกแซงของรัฐในรูปนโยบายซึ่งรับใช้โครงสร้างและกำหนดการผลิตซ้ำหน้าที่ของการศึกษาอย่างไร

ในหมื่นักทฤษฎีเกี่ยวกับการผลิตซ้ำ ต่างก็เห็นถึงความสำคัญของรัฐ แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญว่า รัฐ คืออะไร ทำงานอย่างไร อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับทุน และรัฐกับการศึกษา Michael Apple ได้เสนอภาพความซับซ้อนของประเด็นเหล่านี้โดยเสนอว่า “ รัฐรับใช้เฉพาะผลประโยชน์ของทุน รัฐเป็นพื้นที่ของความขัดแย้งของชนชั้น และเป็นที่ยิ่ง hegemony ทำงาน เพื่อให้เกิดความชัดเจนใน hegemony ผู้ที่ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับ hegemony ได้อย่างชัดเจนได้แก่ Antonis Gramsci (Stanley Aronowitz and Henry Giroux ,1986: 88-92) โดยhegemony ในแนวคิดของ Gramsci มี 2 ความหมายคือ

1. หมายถึง กระบวนการของการครอบงำ ที่บริหาร จัดการ ควบคุม โดยชนชั้นปกครองผ่านผู้นำทางปัญญา และทางศาสนาและกลุ่มต่างๆในสังคม

2. หมายถึง อำนาจและอุดมการณ์ที่เป็นตัวการในการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชนชั้นครอบงำและกลุ่มผู้ใต้การครอบงำ Gramsci เน้นย้ำอย่างมากในบทบาทของอุดมการณ์ที่ถูกใช้โดยชนชั้นครอบงำ ในการเข้าไปกำหนดระบบคิด มุมมอง ความต้องการ ผลประโยชน์ของผู้ใต้การปกครอง Hegemony ในความหมายนี้จึงเป็นตัวแทนของอะไรที่มากกว่าการบีบบังคับ แต่เป็นกระบวนการสร้างระบบคิดที่ต่อเนื่องเพื่อเข้าไปกำหนดความสำนึกและพฤติกรรม

ดังนั้นการผลิตความรู้ถูกเชื่อมเข้ากับพื้นที่ทางการเมือง และกลายมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างอำนาจรัฐ ประเด็นพื้นฐานของ Gramsci มุ่งไปที่ การแสดงให้เห็นว่า รัฐเป็นพื้นที่การผลิตและกระจายอุดมการณ์ของชนชั้นปกครองซึ่งไม่เพียงเป็นไปเพื่อธำรงการครอบงำให้คงอยู่ แต่จัดการให้ได้รับการยอมรับจากผู้อยู่ใต้การควบคุมด้วยโดยการสร้างการยอมรับนั้น ในงานของ Nicos Poulanzas ซึ่งว่า รัฐพยายามสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นโดยการสร้างค่านิยมด้านเศรษฐกิจ หรือการเลื่อนชั้นทางสังคม (social mobility) อุดมการณ์(สิทธิประชาธิปไตยdemocratic rights) และผลทางจิตวิทยา ได้แก่ความสุข (happiness)

ในการสร้างความยอมรับนี้รัฐใช้โรงเรียนเป็นฐานในการสร้างค่านิยมที่สนับสนุนการเลื่อนชั้นทางสังคมโดยผ่านความรู้ ขณะเดียวกันรัฐให้ความสำคัญกับระดับการศึกษา ที่แสดงออกโดยประกาศนียบัตร หรือปริญญา ระบบการศึกษาที่ให้น้ำหนักกับหลักการทางวิชาการ (technocratic rationality) ที่ตั้งอยู่บนตรรกของวิทยาศาสตร์ ผลนี้สามารถเห็นได้ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนทุกระดับชั้น โดยมีลำดับความสำคัญของความรู้และความรู้ที่จัดว่ามีสถานภาพสูงได้แก่ พวกhard science และพวกสถานภาพต่ำได้แก่ วิชามนุษยวิทยา อคติเหล่านี้สร้างความกดดันให้กับโรงเรียนทั้งในการจัดการศึกษา การประเมินผลและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ซึ่งรัฐจะเข้าแทรกแซงผ่านการให้เงินงบประมาณ เงินทุนสนับสนุน หรือการวิจัย

การแทรกแซงของรัฐส่งผลถึงการพัฒนาลักษณะ และความสัมพันธ์ทางสังคมในชั้นเรียนด้วย โดยการแทรกแซงนี้แสดงออกในรูปของนโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นภายนอกการควบคุมของครูและ ผู้ปกครอง นโยบายกำหนดขึ้นภายใต้หลักการเหตุผลที่สะท้อนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งทำให้การ ควบคุม ที่แสดงออกในรูปการวางแผน การเน้นระบบราชการ การให้เงินทุนอุดหนุน เป็นไปได้อย่างมี เหตุผล

นอกจากนี้รัฐยังแทรกแซงโดยการให้ความสำคัญกับนักเรียนที่ เรียนช้า ว่าเป็นปัญหาส่วนบุคคลมี ลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องการการศึกษาวิจัย และได้รับเงินทุน สนับสนุน และกฎหมาย รองรับสำหรับครูพิเศษ เพื่อเชี่ยวชาญรักษา ขณะที่ โครงการเหล่านี้ดูเป็นกลาง มีประโยชน์และช่วย เสริมการยกระดับคนในสังคม รัฐจึงหลอมรวมบทบาทการผลิตซ้ำความรู้และลักษณะของคน ที่ สังคมต้องการ โดยรัฐให้ความหมายกับลักษณะที่ต่างไปของเด็ก เช่น วัฒนธรรม ความยากจน ความ ไม่เสมอภาค ว่าเป็นเรื่องปกติทั่วไป

อย่างไร ก็ตาม Poulantzas เสนอว่า การผลิตอุดมการณ์ของการครอบงำในโรงเรียนมิได้ทำเฉพาะใน รูปของการกำหนดคุณค่าให้กับความรู้ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่สนับสนุนการกระทำโดย ระบบราชการ แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น คือ ในการผลิตซ้ำของการแบ่งแยกงานที่ใช้สมองกับงานที่ใช้ แรงงาน (mental –manual division) รัฐสร้างความชอบธรรมให้กับปัญญาชนผู้ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญใน การผลิตและให้แนวคิดกับความรู้ในโรงเรียนและทำหน้าที่ในการแยกความรู้ออกจากการทำงานที่ ใช้แรงงาน หลังจากของความเป็นผู้เชี่ยวชาญจึงตั้งอยู่บนลักษณะสำคัญของอุดมการณ์ครอบงำ Poulantzas เสนอว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจ แสดงออกในเทคนิคเฉพาะของการ บริหารที่ซึ่งมวลชนถูกกันออกไปจากศูนย์กลางของการตัดสินใจซึ่งกระทำผ่าน พิธีกรรม รูปแบบ การพูด วิธีการแก้ปัญหาที่อาศัยความรู้ที่ผูกขาดซึ่งทำให้มวลชนถูกกันออกไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และอำนาจพบในการผลิตและการกระจายความรู้ ตัวอย่างเช่น บทบาท สำคัญของโรงเรียนคือ การให้คุณค่า การตีราคาแรงงาน และตัดสิทธิแรงงาน การแบ่งแยกนี้ เป็นการ จัดคู่ที่ชัดเจน ว่าใครจะเข้าสู่ระบบแรงงานในระดับใด ซึ่งแน่นอนว่าโรงเรียนทำหน้าที่เป็นตัว สื่อกลางในการแพร่กระจายตรรกของการครอบงำนี้ โดยสร้างความชอบธรรมให้กับมุมมองว่า การเมืองและอำนาจเป็นเรื่องพื้นฐานที่ดำรงอยู่ในสิทธิของปัจเจกชน และสามารถแสดงพลังได้โดย การเลือกตั้งที่ตั้งบนอุดมการณ์ประชาธิปไตย สิทธิถูกมองว่าเป็นตัวที่ให้ความหมายถึงพื้นที่ทาง การเมือง และบทบาทรัฐในพื้นที่นั้น นอกจากนั้นแล้วโรงเรียนยังเป็นที่ที่สามารถเห็นถึงการต่อต้าน ความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้น

แนวคิดดังกล่าวแม้จะเป็นฐานในการให้ภาพการทำงานในการสร้างระบบการควบคุมและการ ยินยอมยอมรับให้เกิดขึ้น แต่การจะเผยให้เห็นถึงการมีและดำรงอยู่ของวัฒนธรรมความรุนแรงใน การศึกษาในระบบโรงเรียนนั้นจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์วาทกรรม เพื่อนำการศึกษานี้ไปสู่ มิติของ

การวิพากษ์ เพื่อเป็นทั้งเครื่องมือและแนวทางในการทำความเข้าใจในตลอดจนสร้างความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลง

การวิเคราะห์วาทกรรม

แนวคิดในการวิเคราะห์วาทกรรมในการศึกษานี้อาศัยแนวคิดของ มิเชล ฟูโก (Michel Foucault) โดยในทัศนะของ ฟูโก (Usher and Edward. 1994 : 90 ; citing Foucault.. 1974 *The Archaeology of knowledge*) วาทกรรม คือ การจัดระเบียบ หรือสร้างความเป็นไปได้ในการคิด พูด กระทำ สิ่งต่างๆและกำหนดว่าใครที่สามารถพูดได้ ทำได้ เมื่อไร ที่ไหน และด้วยอำนาจอะไร วาทกรรมจึงเป็นสิ่งที่ให้ความหมาย และกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมโดยเป็นตัวสร้างทั้งผู้กระทำ/องค์ประธาน (subjectivity) และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power relation) ขณะเดียวกันก็กดทับ ปิดกั้น กีดกันหรือแทนที่สิ่งที่มีลักษณะต่างออกไป ด้วยแนวคิดดังกล่าว วาทกรรมจึงมิใช่เป็นเพียงชุดของความจริง แต่วาทกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เราสามารถคิด พูด กระทำและให้ความหมายกับสิ่งที่กระทำได้ และก่อให้เกิดการยอมรับในการกระทำนั้น หรือมีเหตุผลที่ยอมรับว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสม/ถูกต้อง ซึ่ง บัล (Usher and Edward.1994 : 90 ; citing Ball. 1990 *Politics and Policy Making in Education : Exploration in policy Sociology*) อธิบายเพิ่มเติมว่า วาทกรรม เป็น ระบบของความเป็นไปได้ (system of possibility) ในการก่อรูปวัตถุต่างๆ ที่ วาทกรรมนั้นพูดถึง โดยวาทกรรมมิใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสรรพสิ่ง/วัตถุ (object) แต่วาทกรรมเป็นตัวสร้างสรรพสิ่ง/วัตถุ (Usher and Edward. 1994 : 90) และด้วยการมองเช่นนี้ จึงเป็นการเปิดมิติใหม่ของการมองการศึกษาที่ไม่ได้มองจากภาพที่ปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นการจัดพื้นที่ การจัดการเรียนการสอน การลำดับความสำคัญของวิชา กฎเกณฑ์ค่านิยมต่างๆในโรงเรียน แต่เป็นการเผยให้เห็นเบื้องลึกว่าทำไมจึงสร้างให้เห็นภาพตามที่ปรากฏ และภาพที่ปรากฏนั้นได้ปิดบังหรือซ่อนเร้นสิ่งใดที่อยู่ภายใต้วาทกรรมนั้นๆ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นกฎ ระเบียบ หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ค่านิยม การลำดับความสำคัญ ล้วนเป็นสิ่งที่ถูกสร้างโดยวาทกรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองรองรับอุดมการณ์บางอย่าง และด้วยการมองเช่นนี้ช่วยให้เห็นถึงอำนาจในการกำหนดว่าใครเป็นผู้ได้ประโยชน์ และใครเป็นฝ่ายเสียประโยชน์ ซึ่งเป็นการสร้างการยินยอมยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันในสังคมซึ่งเป็นการจรรโลงให้ความรุนแรงสืบทอดและธำรงอยู่ในสังคม

การเผยให้เห็นความรุนแรงดังกล่าวได้จำเป็นต้องอาศัยแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมของ แฟร์คลาฟ(Fairclough. 1992 : 12 - 13) ที่มุ่งศึกษาเพื่ออธิบายให้เห็นว่า วาทกรรมที่ศึกษานั้นถูกกำหนดขึ้นด้วยอำนาจหรืออุดมการณ์อะไรและมีภาคปฏิบัติกรของวาทกรรมอย่างไรและส่งผลต่ออัตลักษณ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบความรู้ความเชื่อในสังคมอย่างไร ซึ่งเป็นการช่วยในการสืบสาวให้เห็นที่มาที่ไปและกระบวนการในการจัดกระทำกับระบบคิดและภาคปฏิบัติกรจริงให้เห็นเป็นจริงเป็นจังและเกิดการยินยอมและยอมรับในสิ่งที่วาทกรรมที่สร้างขึ้นนั้น

วาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นนี้ มีการผลิตและเผยแพร่อย่างไร และสามารถครอบงำ หรือได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและเข้าไปกำหนดกระทำต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดได้อย่างไร การที่จะไขปริศนานี้ได้จำเป็นต้องอาศัยการมองผ่านแนวคิดเรื่อง การครองความเป็นเจ้า (hegemony) ของกรัมซี (Carnoy. 1984 : 69 - 70) ซึ่งจะเห็นได้ว่า กระบวนการครอบงำ หรือการครองอำนาจความเป็นเจ้านี้ จะดำเนินไปได้ด้วยการสร้างอุดมการณ์ร่วม ที่เป็นตัวแทนของทุกฝ่ายในสังคมทั้งฝ่ายที่ได้และเสียประโยชน์ โดยสอดแทรกอุดมการณ์ผ่านทางหลักศีลธรรม กลุ่มปัญญาชน การเมือง และผลประโยชน์ร่วม เพื่อดึงชนชั้นอื่นเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับชนชั้นปกครอง หรือการเข้าไปกำหนดโลกทัศน์ให้กับทุกๆ ฝ่าย โดยโลกทัศน์นี้จะทำหน้าที่ชี้แนะ กำหนดความต้องการผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ถูกครอบงำให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของผู้ครอบงำเพื่อให้มองว่าเป็นเรื่องของความถูกต้องชอบธรรม และก่อให้เกิดการยินยอม และยอมรับการครอบงำ ด้วยคุณลักษณะของการครองอำนาจความเป็นเจ้าดังกล่าวจะเห็นได้ว่า อำนาจที่ใช้เพื่อครองความเป็นเจ้านี้มีลักษณะที่ต่างจากอำนาจในการบีบบังคับโดยทั่วไป แต่เป็นอำนาจที่มีรูปแบบที่แบบหลวม แอบแฝงภายใต้อุดมการณ์ เพื่อให้เกิดการยินยอมและยอมรับ

อำนาจที่ถูกฟอกให้มึลักษณะขาวสะอาด บริสุทธิ์ แต่มีพลังสำคัญในการก่อให้เกิดการยินยอม และยอมรับรูปแบบหนึ่งที่ฟูโก (Usher and Edwards. 1994 : 84; citing Foucault. 1979 *Discipline and Punish : The Birth of the Prison*) เห็นว่ามีความสำคัญคือ อำนาจของความรู้ โดยความรู้ที่ได้รับการรับรอง หรือยอมรับว่าเป็นความรู้ที่แสดงถึงความจริง หรือเป็รความรู้ที่เป็นเครื่องมือ/หนทางเข้าถึงความจริง เช่น ความรู้ที่ส่งผ่านระบบการศึกษา หรือ การศึกษาที่ตั้งอยู่บนหลักการของวิทยาศาสตร์ และ วิจัยทางวิทยาศาสตร์ ที่เป็นที่ยอมรับว่าเป็นวิธีการค้นหาความจริงของโลก การสอบวัด โดยใช้ตัวชี้วัดที่สามารถตีค่า หรือประเมินค่าเป็นตัวเลขได้ หรือสามารถคำนวณค่าทางสถิติได้ซึ่งถือว่าการสอบวัดที่เป็นกลาง ไม่มีอคติเข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วยการมองเช่นนี้ ความรู้จึงถูกพิจารณาว่ามีอำนาจมากเพราะเป็นวิธีการที่จะปลดปล่อยคน (the truth will make you free) ให้หลุดพ้นจากความงมงาย ช่วยให้คนตระหนักถึงความมีเหตุผล สามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเองอย่างอิสระ และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ ด้วยคุณลักษณะของความรู้ความจริงที่กำหนดให้นี้ ทำให้ความรู้ความจริงกลายเป็นสิ่งที่มีอำนาจมาก เพราะสามารถที่จะปรับเปลี่ยนการมองสรรพสิ่งต่างๆ ได้

ในทัศนะของฟูโกแล้ว ความรู้มิได้ดำรงอยู่เพียงลำพัง แต่ความรู้จะคงความศักดิ์สิทธิ์ มีคุณค่า คุณประโยชน์ก็ต่อเมื่อผนวกเข้ากับอำนาจ ความรู้และอำนาจจึงมิใช่ขั้วตรงข้าม แต่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ และเป็นสิ่งที่มีอยู่ในกันและกัน แต่ละฝ่ายต่างมีเงื่อนไขที่เป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดอีกฝ่ายหนึ่ง โดยอำนาจต้องการความรู้เกี่ยวกับวัตถุนั้น เพื่อที่จะบริหารอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ความรู้ก็ต้องการอำนาจเพื่อกล่าวอ้างและประกาศถึงความถูกต้องคุณประโยชน์ของรู้นั้น ดังนั้น อำนาจและความรู้จึงมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมักถูกพบด้วยกันในสนามของความจริง กล่าวคือ อะไรที่ถูกยอมรับให้มีเหตุผลและเป็นจริง คือสิ่งที่ถูกสร้างบนพื้นฐานของการมีอยู่ของอำนาจที่สร้างจากความรู้ ดังนั้น ความจริง ในทัศนะนี้จึงหมายถึง สิ่งหนึ่งในโลกนี้ ที่ถูกสร้างขึ้นมาด้วยรูปแบบต่างๆ ของ

การควบคุมบังคับ โดยในแต่ละสังคมก็จะมีระบบความจริงที่เป็นการเมืองของความจริง ภายใต้รูปแบบวาทกรรมที่เป็นที่ยอมรับ และจัดให้เป็นสาระสำคัญ หรือเกณฑ์ที่ช่วยให้คนแยกแยะจริงออกจากเท็จ โดยการให้ความหมายกับความจริง ความรู้จึงมิได้เป็นการนำเสนอความจริงธรรมดาว่าอะไรเป็นเช่นไร แต่เป็นตัวสร้างว่าอะไรถูกทำให้เป็นจริง

ด้วยลักษณะของความสัมพันธ์ของอำนาจและความรู้ที่จึงเผยให้เห็นอำนาจในรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะของเครือข่ายที่มีการจัดกระทำกับร่างกาย และส่งผ่านไปยังสังคม กล่าวคือ อำนาจถูกส่งผ่านทางระบบความรู้ที่เข้าไปกำหนดตัวผู้กระทำ (active subject) ขึ้นมาในฐานะที่เป็นผู้ที่มีความรู้ดีกว่า เข้าใจมากกว่า และผู้ที่อยู่ในฐานะตำแหน่งนี้จะเป็นผู้ก่อรูปอำนาจ ด้วยเหตุนี้ ความเป็นมนุษย์จึงเป็นความจริงที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยเทคโนโลยีของอำนาจที่เข้ามากำหนดอัตลักษณ์ให้กับมนุษย์ มนุษย์จึงเป็นทั้งวัตถุที่อำนาจสร้างขึ้น (object of power) และเป็นเครื่องมือ หรือสื่อในการบริหารอำนาจ

อำนาจความรู้ที่ได้รับจากตะวันตกในการจัดการศึกษาเป็นอำนาจสำคัญในการเข้ามาจัดกระทำกับการศึกษาโดยตรง ขณะเดียวกันระบบคิด และอุดมการณ์ตะวันตกถูกบรรจุมาพร้อมกับความรู้นั้นด้วย ความรู้ที่เป็นกลไกสำคัญในการเข้ามากำหนด จัดกระทำกับการศึกษาโดยตรง อาจพิจารณาได้ ใน 3 ลักษณะ คือ ความรู้ในรูปของ **ศาสตร์การศึกษา** หรือความรู้เกี่ยวกับการศึกษา หรือที่เรียกว่า วิชาการศึกษา (the discipline of education) ที่ตั้งบนหลักการเหตุผลแบบปฏิฐานนิยม (positivism) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสาขาวิชาต่างๆ เช่น จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาแห่งการเรียนรู้ วิธีสอนอันเป็นแม่บท วิธีสอนเฉพาะของวิชาต่างๆ การแนะแนว การวัดผล การทดสอบการศึกษา การวิจัยการศึกษา การวางแผนการศึกษา การนิเทศการศึกษา การบริหารการศึกษา การประถมศึกษา การมัธยมศึกษา การอาชีวศึกษา การอุดมศึกษา ฯลฯ เป็นต้น โดยในแต่ละสาขาวิชาต่างก็มีเป้าหมายในการแสวงหาความรู้ และวิธีการเข้าถึงความรู้ที่ต่างกัน โดยความรู้เฉพาะทางนี้จะเข้ามากำหนดควบคุม วิธีการในการจัดการศึกษาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น การสืบค้น ค้นคว้าหาความจริง ตลอดจนตัวแนวคิด (body of concept) ที่เป็นตัวอธิบายเนื้อหาวิชา ซึ่งคือ อำนาจที่เข้าไปกำหนด หรือบ่งบอกว่าการค้นหาความจริงนั้นจะต้องทำด้วยวิธีการใด โดยใคร เป็นผู้กระทำ หรือผู้มีความรู้และจะเผยแพร่ความรู้ด้วยวิธีการอย่างไร

ความรู้รูปแบบที่สองคือ **ความรู้ที่เป็นสาระวิชา (subject matter)** (Mason, 1972 : 147) ที่ต้องการจะถ่ายทอดหรือส่งผ่านไปสู่อุ้รับการศึกษา โดยความรู้รูปแบบนี้จะเข้าไปกำหนดคุณลักษณะเฉพาะให้กับสาขาวิชาว่ามีพื้นที่เกี่ยวกับเรื่องอะไร และมีขอบเขตเพียงไร โดยกำหนด ตั้งแต่ขอบเขตของเนื้อหาสาระของวิชาที่ต้องการถ่ายทอด ตลอดจนหลักการพื้นฐานของวิชาและมาตรฐานการนำสาระวิชาสู่การปฏิบัติ โดยความรู้นี้จะเข้ามากำหนดวิธีคิด กรอบและทำทีในการปฏิบัติ ตลอดจนบุคลิกภาพของผู้ที่เข้าสู่สาขาวิชาและความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพเฉพาะสาขานั้นๆต่อไป

ความรู้รูปแบบที่สาม ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับ **วินัยทางสังคม (disciplines)** เป็นความรู้เกี่ยวกับระเบียบในการที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ทศนคติ บรรทัดฐาน ค่านิยม และช่วงชั้นที่กำหนดให้กับคนในสังคม เช่น ในสังคมทันสมัยที่มีการสร้าง และกระจายคุณลักษณะ ทศนคติ และค่านิยมของ

คนทันสมัย (modern man) ไปสู่สมาชิกในสังคมผ่านการศึกษา โดยคุณลักษณะที่กำหนดดังกล่าวนี้มีเป้าหมายเพื่อที่จะจัดระเบียบให้กับร่างกายของคน เพื่อให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ เช่น การกำหนดมาตรฐานความประพฤติในรูปของกริยามารยาทของเด็กที่มีต่อผู้ใหญ่ หรือนักเรียนที่มีต่อครู เป็นต้น หรือ ภายใต้อุดมการณ์ของความทันสมัย การจัดกระทำกับร่างกายมนุษย์ถูกรอบงำด้วยวาทกรรมของควมมีประสิทธิภาพ ที่แบ่งแยกเรื่องงานออกจากเรื่องเล่น ดังนั้นการใช้ร่างกายจึงถูกกำหนดควบคุมภายใต้ความคิดของการจัดการกับร่างกายเพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้อง ประหยัดเวลา ไม่มีที่ว่างสำหรับความเกียจคร้าน หรือ ไร้เหตุผล ทุกสิ่งต้องอยู่ในรูปแบบที่ สนับสนุน และ เอื้อต่อการกระทำที่เป็นที่ต้องการ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ของการปกครองและควบคุมมนุษย์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยใช้ร่างกายเป็นพื้นที่สำคัญในการบริหารอำนาจ ภายใต้วินัยของสังคมที่ตั้งบนหลักการของความทันสมัย

วาทกรรมว่าด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะที่มีที่มาจากอุดมการณ์ทุนนิยมว่าด้วยการแบ่งงานกันทำที่เป็นการช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานทำให้มีการแบ่งแยกประเภทความรู้ ทักษะรวมทั้งคุณลักษณะของคนออกไปตามระดับความรู้ ความสามารถเฉพาะทางเพื่อเป็นการคัดสรรและจัดคนเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆในสังคมที่มีการแจกแจงอำนาจหน้าที่ ทำให้คนส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถเข้าสู่งานอาชีพที่เป็นงานระดับ มั่นสมอง และส่วนใหญ่เป็นงานใช้แรงงาน

วาทกรรมว่าด้วยการแข่งขัน ในฐานะคิดของทุนนิยมที่ให้ความสำคัญกับการแบ่งแยกและการแข่งขัน โดยผู้ที่แข็งแกร่งกว่าจึงสามารถที่จะอยู่รอดได้ คนที่คุณสมบัติไม่ถึงจะต้องถูกขจัดออกไปนอกรอบ

ด้วยกรอบการมองการศึกษาในฐานะเป็นประดิษฐกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองรองรับอุดมการณ์ตะวันตก พร้อมทั้งการผลิตวาทกรรมการศึกษา และภาคปฏิบัติการจริงขึ้นภายในระบบสังคม เช่น ระบบการสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัย ระบบความเชี่ยวชาญเฉพาะ การจัดลำดับสติปัญญาของคนผ่านระดับปริญญา การกำหนดค่าตอบแทนแรงงานตามระดับปริญญา การสร้างข้อกำหนดคกฏเกณฑ์ต่างๆในการจัดการเรียนการสอน หรือในโรงเรียน เป็นต้น ล้วนเป็นกลไกในการสร้างการยินยอมและยอมรับให้กับการจัดกระทำต่างๆ กับมนุษย์ การศึกษาจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของเทคโนโลยีของอำนาจที่ถูกทำให้สละสลวย ประณีต บนพื้นฐานของความรู้ โดยความรู้นี้เป็นตัวสร้าง และกำกับให้การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และสามารถบริหารภายใต้รูปแบบที่มีลักษณะของสิ่งที่เป็นธรรมดา เป็นธรรมชาติ แต่มีความละเอียดซับซ้อน ไม่เปิดเผย เป็นไปอย่างเงิบๆ ลับๆ ไม่รู้ตัว ซึ่งทรงอิทธิพลมากไม่เพียงเฉพาะด้านของการสร้างที่มีการสื่อให้เห็นในภาคปฏิบัติจริงแต่โดยไม่รู้ตัวในทางตรงข้าม วาทกรรมนี้ก็ทำหน้าที่ปิดกั้น กีดกันระบบคิดอื่นให้เป็นที่ไม่มีคุณค่า ไม่มีควมหมายและสมควรที่จะขจัดออกไป ซึ่งเป็นการผดุงความไม่เท่าเทียมกันให้ธำรงอยู่ในสังคม

การดำเนินการดังกล่าวจึงเป็นการจัดกระทำ กำหนดรูปแบบชีวิตมนุษย์ โดยใช้ความรู้เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดกระทำดำเนินการนั้นให้เป็นไปได้ ด้วยเหตุนี้การศึกษาในทัศนะของฟูโกจึงมิใช่เป็นปฏิบัติการเพื่อปลดปล่อยมนุษย์ให้เป็นอิสระแต่ มองว่า การศึกษาเป็นภาคส่วนสำคัญของการ

สร้างความชอบธรรมให้กับการใช้ความรุนแรง ที่มีการปรับรูปแบบความรุนแรงที่ใช้การบีบบังคับซึ่งเข้ามาจัดกระทำกับร่างกายโดยตรงในสังคมโบราณ ให้มาอยู่ในรูปของการใช้ความรุนแรงที่ชาวสหัสอาณาจักรได้มีสภาพของการรักษา ปลอดภัย ให้หลุดพ้นจากความโง่เขลา เฉื่อยชา ล้าหลัง โดยเข้ามาจัดกระทำกับระบบคิด มุมมอง ให้ความรู้เป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น ซึ่งทรงอิทธิพลมากในการเข้ามากำกับทั้งร่างกายและจิตใจของมนุษย์ในยุคของความทันสมัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ด้วยกรอบการมองที่ว่า “ความรุนแรงเป็นวิธีการมิใช่เป้าหมาย ความรุนแรงจะดำรงอยู่ได้ด้วยมีข้ออ้างมาหล่อเลี้ยง” เมื่อมองความรุนแรงผ่านกรอบคิดนี้ จะสามารถเห็นถึงความซับซ้อนของระบบโรงเรียนมากกว่าที่จะเห็น โรงเรียนเป็นสถานที่ให้การอบรมความรู้ ที่มีเพียงเรื่อง ความรู้ วิชาการ หรือ เทคนิควิทยาการ ล้วนๆ และด้วยการมองแนวนี้จึงเป็นการเปิดมิติใหม่ให้กับการวิเคราะห์ระบบโรงเรียนที่เป็นสิ่งที่ถูกสร้าง หรือกำหนดขึ้น โดยประเด็นสำคัญของการวิเคราะห์จะอยู่ที่การสืบค้นเพื่อให้เห็นถึงการใช่โรงเรียนการศึกษาเป็นข้ออ้างในการเปิดพื้นที่ให้กับการมีและดำรงอยู่ของการใช้ความรุนแรงในสังคมไทย โดยการผลิตวาทกรรมทางการศึกษาในระบบโรงเรียนขึ้นและใช้เป็นข้อกำหนด ในการจัดกระทำดำเนินการบางอย่างที่ก่อให้เกิดความรุนแรงใน 3 มิติขึ้นได้ สาระสำคัญของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่การชี้ให้เห็นถึงความแยบยลของกระบวนการดังกล่าว ด้วยการแสดงให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนของการครอบงำผ่านอุดมการณ์ และภาคปฏิบัติการทางอำนาจที่แฝงเร้นเข้ามาในรูปของความรู้ และความ เป็นอื่นที่เกิดขึ้น จากภาคปฏิบัติการวาทกรรม การศึกษาวิเคราะห์เพื่อคลี่คลายให้เห็นถึงกระบวนการดังกล่าว จึงมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

วิธีการศึกษาวิเคราะห์

การศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดดังกล่าว จำเป็นต้อง อาศัยการวิพากษ์ เชื่อมโยง เพื่อให้เห็นความซับซ้อนของกระบวนการในการจัดกระทำในระดับอุดมการณ์ที่สามารถศึกษาได้จาก รูปแบบการปฏิบัติ การจัดระเบียบในโรงเรียน ตลอดจนเอกสาร รายงาน ผลงานการศึกษาวิจัยต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน และ ในภาคปฏิบัติการจากประสบการณ์จริงของบุคคล โดยให้ความสำคัญกับการคัดเลือกข้อมูลที่จะใช้เป็นตัวบท(text)ในการวิเคราะห์ และการวิเคราะห์ ข้อมูลจากมุมมองเชิงทฤษฎี เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัย ประเด็นสำคัญของการศึกษาวิจัยนี้จึงมี เป้าประเด็นในการคลี่คลายให้เห็นถึง สาระสำคัญ 2 ส่วนด้วยกัน คือ อุดมการณ์ ภาคปฏิบัติการวาทกรรม

การวิเคราะห์อุดมการณ์ : การสร้างกฎเกณฑ์/รูปแบบการจัดการศึกษาในโรงเรียน

การวิเคราะห์อุดมการณ์ มีเป้าหมายที่การสืบค้นให้เห็นถึง การกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ในโรงเรียน ที่เป็นการเข้ามาจัดกระทำดำเนินการกับระบบคิด โดยมีเป้าหมายในการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกฎเกณฑ์ต่างๆ กบการสืบทอดความรุนแรงให้ดำรงอยู่ในระบบคิดของคน

การเลือกข้อมูลสำคัญที่ใช้เป็นตัวบท(text)ในการวิเคราะห์นั้น พิจารณาจากหลักการสำคัญที่ว่าตัวบทนั้นต้องบ่งชี้ถึงกฎเกณฑ์ หรือ กรอบสำคัญที่เข้ามากำหนด การจัดกระทำดำเนินการในโรงเรียนที่มีการใช้โดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ตัวบทเหล่านี้มิได้เป็นการวิเคราะห์ตามตัวหนังสือที่ปรากฏ แต่ ตัวบทเหล่านี้จะถูกนำมาวิเคราะห์ เพื่อค้นหา เชื่อมโยงให้เห็นถึง ระบบคิด/อุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ ตลอดจนระบบคุณค่าและการจัดลำดับคุณค่าที่ให้การกับการศึกษา

การวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการวาทกรรม : การสร้างการยินยอมและยอมรับ

เป้าหมายสำคัญในส่วนนี้ อยู่ที่การคลี่คลายให้เห็นถึงกระบวนการนำอุดมการณ์ ไปสู่ ภาคปฏิบัติการจริงในสังคม โดยวิเคราะห์ผ่านกฎเกณฑ์ต่างๆที่เข้ามาจัดกระทำกับ พื้นที่ ร่างกาย เวลา ภาษา

เป้าหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการชี้ให้เห็นถึง รูปแบบการผลิตและกระจายวาทกรรมสำคัญที่เข้ามาจัดกระทำให้เกิดการยินยอมและยอมรับการใช้ความรุนแรง หรือให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงให้อยู่ในฐานะที่เป็นไปได้

สนาม(field)

สนามที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ โรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งสนามการวิจัยและเป็นสนามของวาทกรรม(discursive field) หรือสนามของความสัมพันธ์ร่วมมือการสอดประสานระหว่าง อุดมการณ์ ความรู้ และภาคปฏิบัติการ(discursive practice) ที่เข้าไปจัดระบบคิดให้กับนักเรียน และการจัดระเบียบให้กับสิ่งต่างๆ

การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์ระดับลึก โดยแนวคำถามถูกออกแบบสำหรับบุคคล ที่เป็น ผู้ให้ข้อมูลหลัก(key informant) ที่ถูกคัดเลือกโดยอาศัยหลักการเลือกเชิงทฤษฎี(theoretical sampling) คือ การใช้ทฤษฎีที่เข้ามากำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักตามหลักการเลือกเชิงทฤษฎีออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร หรือครูในโรงเรียน และ นักเรียน คำถามจะอยู่ในกรอบของข้อมูลการจัดการศึกษาของโรงเรียน กฎระเบียบต่างๆของโรงเรียน หลังจากได้เข้าสู่สนามและเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถูกนำมาสรุปและวิเคราะห์วันต่อวันเพื่อหาผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณลักษณะต่างออกไปจากผู้ให้ข้อมูลคนก่อนหน้า (negative cases) เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่มาตรวจสอบข้อสรุปเดิม จนถึงระดับที่ข้อมูลที่ได้ออกใหม่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนข้อเสนองเชิงทฤษฎีที่มีอยู่ได้ (theoretical saturation) โดยตลอดกระบวนการนี้ต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และอาศัยความไวต่อทฤษฎี (theoretical sensitivity) (Strauss and Corbin.1990)และด้วยการดำเนินการดังกล่าวในงานศึกษาวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 9 คน คือ ผู้บริหาร/ครู 4 คน นักเรียน 10 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนี้ดำเนินการไปพร้อมๆกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึก และบันทึกด้วยแถบเสียง จากนั้นจึงนำมาถอดความคำต่อคำ เพื่อใช้เป็นตัวบท (text) ในการวิเคราะห์ โดยตัวบทนี้จะถูกนำมาอ่านบททวน และจัดแยกประเภท(categories)ตามมโนทัศน์ (concept) ที่ได้จากตัวบท จากนั้นทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงมโนทัศน์ต่างๆ และใช้ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์นี้มาสร้างเป็นข้อเสนอเบื้องต้น

ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึง การมีและดำรงอยู่ของวัฒนธรรมความรุนแรงในระบบโรงเรียน ตลอดจนภาคปฏิบัติการจริงที่สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนตอบสนองรองรับความชอบธรรมของการใช้ความรุนแรงในสังคม

การรายงานผลการวิจัยจัดกระทำในรูปของการบรรยาย ที่เน้นการให้รายละเอียด (thick description) เพื่อสื่อให้เห็นภาพรวมของปรากฏการณ์ และรายละเอียดที่แสดงถึงประสบการณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยหัวข้อที่นำเสนอเป็นดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 วัฒนธรรมความรุนแรงที่ส่งผ่านการจัดการพื้นที่ ร่างกาย เวลา ภาษา

บทที่ 5 การปรากฏตัวของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

บทที่ 6 ส่วนเสี้ยวของวัฒนธรรมที่ผลักดันสังคมไทยสู่ความรุนแรง

บทที่ 4

วัฒนธรรมความรุนแรงที่ส่งผ่านการจัดการ พื้นที่ ร่างกาย เวลา ภาษา

วัฒนธรรม ตามความคิดของ Marvin E Olsen แล้ว เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ เพื่อจะก่อรูปเป็นระเบียบสังคมเมื่อคนสื่อสารกันเกี่ยวกับกิจกรรมทั่วไป แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ค่านิยม ความเชื่อ พัฒนาเป็นมาตรฐานกลางของการกระทำ และยอมรับวิธีการที่เหมือนกัน ในการกระทำสิ่งต่างๆ กระบวนการนี้เรียกว่าเป็นการสร้างวัฒนธรรม(Olsen,Marvin E .1975 : 52) โดยการจัดระเบียบสังคมและวัฒนธรรมต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน การจัดระเบียบองค์กรจึงเป็นการหลอมรวมความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมทางความคิดเข้าด้วยกัน โดยมีการกระทำทางสังคม(Social Action) และวัตถุ(Material Object)เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงวัฒนธรรมทางความคิด(Olsen,Marvin E .1975 : 53-57)

วัฒนธรรมของโรงเรียนที่คุ้นชินหลายประการที่ไม่เคยถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาเพราะห่างจากนักการศึกษา หรือนักพัฒนา ที่มีมุมมองว่าเป็นแนวปฏิบัติที่สืบทอดมาเป็นเวลานาน และภายใต้วัฒนธรรมดังกล่าวโรงเรียนยังสามารถสร้างนักเรียนนักศึกษา ป้อนเข้าสู่ระบบการศึกษาที่สูงขึ้นและเข้าสู่งานอาชีพเพื่อรับใช้สังคม สังคมเริ่มให้ความสนใจมากขึ้นเมื่อมีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการศึกษาจากนักวิชาการทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งการศึกษาในส่วนนี้จะชี้ชวนให้วิเคราะห์พิจารณาวัฒนธรรมของโรงเรียนใน 4 ส่วนคือ การจัดการพื้นที่ การจัดการร่างกาย การจัดการเวลา และการจัดการระบบภาษา

1. การจัดการพื้นที่ “นักเรียนห้อง ก”

การจัดการพื้นที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่มีการปฏิบัติสืบทอดมาเป็นเวลานานและมีการใช้แนวปฏิบัตินี้อยู่ในปัจจุบัน คือ วัฒนธรรมในการจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นห้อง ก ห้อง ข ห้อง ค ห้อง ง ซึ่งเป็นการแบ่งแยกจัดลำดับประเภทนักเรียน โดยในระดับประถมศึกษาแบ่งแยกโดยใช้ผลการเรียน ส่วนในระดับมัธยมศึกษาในกรณีที่มีการสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษาต่อผลการสอบคัดเลือกนี้จะเป็นตัวกำหนดเพื่อคัดแยกนักเรียน กรณีที่ไม่มีการสอบคัดเลือกก็จะมีการจัดสอบเพื่อคัดแยก

“... ให้ครูแต่ละกลุ่มสาระนั้นออกข้อสอบมา จำนวนเด็กที่มาสมัคร เสร็จแล้วก็ออกข้อสอบ นัดเด็กมาตามวัน เวลาที่กำหนด เสร็จแล้วก็มาตรวจคะแนน และเรียงลำดับลงมา จาก1-40 เป็นห้องหนึ่ง หลัง 41 ไปก็จัดคละเท่าๆกันระหว่างหญิงกับชาย...”

การคัดแยกดังกล่าวเป็นไปโดยมีเจตนาเพื่อแยกเด็กที่จัดระดับความสามารถในการเรียนของเด็ก โดยการแบ่งแยกนี้ถูกทำให้เป็นเรื่องของเทคนิควิธีการในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน เช่นการเสริมกิจกรรมพิเศษให้แก่เด็ก และเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน

“...คัดไปอยู่ห้องหนึ่งก็เพื่อจะไปทำการแข่งขันหรืออะไรต่างๆ คือ เด็กห้องหนึ่งเป็นเด็กที่ไม่เรียนพอสมควร ก็เป็นการเซดหน้าซูดตาของโรงเรียนในการแข่งขันและการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนนี้ก็จะมีการเสริมวิชาเพิ่มเติม วิชาเลือกเสรี และชุมนุม ซึ่งเป็นชุมนุมทางวิชาการเช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ...”

การจัดการดังกล่าวจึงถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ถูกต้องเหมาะสม โดยละเอียดที่จะมองถึงผลกระทบของการจัดดังกล่าวจะมีผลต่อความคิดต่อตนเองของนักเรียนอย่างไรในกรณีที่ต้องถูกจัดตีตราว่าเป็นนักเรียนห้อง ข ห้อง ค ซึ่งได้รับการยอมรับจากครูอาจารย์ตลอดจนเพื่อนๆต่างกัน

นอกจากนั้นการจัดลำดับความสำคัญให้กับสาขาวิชาที่จัดว่าเป็นศาสตร์สาขาหลักเช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์มีความสำคัญเหนือกว่าสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ และจัดให้เด็กที่เลือกเรียนสาขาวิทย์ - คณิตอยู่เหนือกว่าสาขาอื่นเท่ากับเป็นการตีตรา และกำหนดคุณลักษณะให้กับนักเรียนที่เลือกเรียนในสาขาดังกล่าว

“... ถ้าเด็กไม่ถึงเกณฑ์ ก็จะทำให้เด็กไม่เน้นวิทยาศาสตร์ ไปเน้นพวกสังคม ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ก็ไปเรียนวิทย์ทั่วไป ก็จะดูเด็กว่าพื้นฐานถึงไหม สำหรับที่นี่...”

ในทัศนของเด็กนักเรียนเองก็มองว่าการเรียนแผนกวิทย์-คณิต เป็นเด็กที่เก่งกว่าเด็กที่เลือกเรียนวิทย์ทั่วไป

“... พวกสายวิทย์-คณิต จะเรียน วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีวะ จะหนักกว่าพวกสายวิทย์ทั่วไป ซึ่งจะเรียนภาษา และมีวิชาสังคมเข้ามาจะไม่ค่อยหนัก... และเด็กที่เรียนวิทย์-คณิตอาจจะเก่งกว่าวิทย์ทั่วไป แต่ไม่รู้ว่าจะเก่งกว่าจริงหรือเปล่า...”

การกำหนดดังกล่าวจึงเป็นการตีตราที่สื่อถึงระดับสติปัญญา ความสามารถของเด็กแทนที่จะกำหนดให้เป็นเรื่องของความสนใจส่วนบุคคลที่สามารถมีความแตกต่างหลากหลายได้ แต่ด้วยวิธีการคิดแบบ 2 คู่ตรงข้ามระหว่าง เก่งกับไม่เก่ง โง่ กับฉลาด ทำให้เป็นการสร้างตัวตนในด้านหนึ่งให้กับนักเรียน คือ เป็นการสร้างให้เด็กกลุ่มหนึ่งมีความมั่นใจในตัวเองในระดับความรู้ความสามารถขณะเดียวกันก็สร้างความเป็นอื่นให้กับนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่จัดว่าอยู่ในกลุ่มแรกซึ่งในการแบ่งแยกนี้จำเป็นต้องมีกลุ่มด้อยกว่านี้ดำรงอยู่เพื่อเป็นการตอกย้ำให้จริงถึงการมีอยู่ของสิ่งที่เหนือกว่า

วัฒนธรรมนี้จึงเป็นความรุนแรงรูปแบบหนึ่งที่เข้ามาจัดกระทำกับนักเรียนซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของโรงเรียนให้ต้องยอมรับกับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันในโรงเรียน

การจัดการร่างกาย “ผมทรงนักเรียน”

การจัดการเกี่ยวกับร่างกายที่พบในโรงเรียนทั่วไป ได้แก่ ทรงผม การแต่งกาย โดยทั่วไปแล้ว การจัดการของโรงเรียนเกี่ยวกับทรงผมมีการจัดกระทำมาเป็นเวลาช้านานและเป็นที่รับรู้และยอมรับเป็นข้อปฏิบัติโดยทั่วไป ทั้งในส่วนของนักเรียนและรูปแบบของทรงผมที่รับรู้ในศัพท์เฉพาะว่า ผมทรงนักเรียน โดยนักเรียนชายจะมีลักษณะของความยาวไม่เกิน 3 เซนติเมตร ส่วนนักเรียนหญิงจะเป็นทรงตัดเสมอกันความยาวไม่เกินคาง

การกำหนดรูปแบบทรงผมเช่นนี้เป็นการซึ่งเป็นการเข้ามาจัดกระทำกับร่างกายโดยตรง และเป็น การลดทอนสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของนักเรียนแม้ว่าการกำหนดทรงผมของนักเรียนขึ้นจะมีข้ออ้างที่เป็นไปเพื่อลดภาระในการดูแลของผู้ปกครองและตัวนักเรียนลงและนักเรียนจะได้ไม่ต้องพะวงกับทรงผม และจะได้สนใจการเรียนเป็นสำคัญ

การจัดกระทำดังกล่าวนอกจากเป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของนักเรียนแล้วยังเป็น การปิดกั้นพื้นที่ในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียน ตลอดจนการเก็บกดความต้องการในการเลือกหา สิ่งที่เหมาะสมกับตัวนักเรียนด้วยการตัดสินใจในของตัวนักเรียนเองซึ่งส่งผลให้เด็กไม่กล้าคิด หรือตัดสินใจแม้ในเรื่องที่ตนเองเข้าไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย

การจัดการเวลา “ระบบหน่วยกิต”

ภายใต้ข้อกำหนดชั่วโมงเรียนตามระบบหน่วยกิต มีผลให้วิชาที่จัดว่าเป็นวิชาที่มีความสำคัญ และเป็นวิชาหลักหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ มีชั่วโมงเรียนมาก เนื่องจากมี หน่วยกิตสูง ขณะที่ วิชาทางสังคม ศิลปศึกษา พลานามัย มีชั่วโมงเรียนน้อย ทั้งๆที่วิชาที่จัดว่าเป็นรอนั้นเป็นวิชาที่มีส่วน เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน การจัดเช่นนี้ส่งผลให้เด็กที่จบการศึกษาจากโรงเรียน และไม่สามารถเข้าศึกษาต่อในการศึกษาระดับสูงขึ้นไปได้ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้เล่าเรียนมาในระยะ 12 ปี หรือกว่านั้นในการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้ในการดำรงชีพได้ ส่งผลให้ทุกคนต้องขวนขวายหาทาง ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปแม้จะต้องสูญเสียการดำรงอยู่ร่วมกันของครอบครัวเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายในการให้ ได้มาซึ่งการศึกษาในระดับสูง รวมทั้งการต้องละทิ้งพื้นฐานอาชีพที่มีการสืบทอดในครอบครัวมาเป็น เวลาหลายชั่วอายุคน

การสร้างความไม่เท่าเทียมกันในสาขาวิชาต่างๆ ขณะเดียวกันก็กำหนดคุณค่าให้กับสาขาวิชาที่เป็น ศาสตร์บริสุทธิ์สูงกว่าสาขาสังคมศาสตร์ ขณะเดียวกันก็กำหนดให้ค่าตอบแทนและการยอมรับยกย่องของสังคมต่องานสาขาอาชีพต่างๆอย่างไม่เท่าเทียมกันเท่ากับเป็นการสร้างวัฒนธรรมทางความคิด ให้กับการจัดลำดับคุณค่าให้กับสรรพสิ่งต่างๆอย่างไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับความ อุดมธรรมทางสังคมให้สามารถดำเนินการได้เป็นที่ยอมรับได้ในกรณีที่มีการจัดกระทำกับส่วนที่มีคุณค่า ต่ำ หรือไม่ให้ความสำคัญหรือคุณค่ากับสรรพสิ่งนั้น สรรพสิ่งนั้นก็จะถูกลดคุณค่าและละเลยทอดทิ้งไม่ มีคุณค่าความสำคัญ ไม่ได้รับการพัฒนา

การจัดระบบภาษา “โง่ - ฉลาด เก่ง - อ่อน เกเร - เรียบร้อย”

ตัวสื่อสำคัญในการให้เห็นภาพระบบคิดเกี่ยวกับการแบ่งแยกความแตกต่างให้กับคนในระบบโรงเรียน โดยใช้ระบบภาษาที่มีลักษณะของการสะท้อนให้เห็นถึงคู่ตรงข้าม เช่น โง่ - ฉลาด เก่ง - อ่อน เกเร - เรียบร้อย ซึ่งเป็นภาษาที่ถูกประดิษฐ์มาเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวสื่อให้เห็นความแตกต่างของนิยามความหมายของคำที่ประดิษฐ์ขึ้น โดยให้ความหมายของคำเหล่านี้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจขึ้นโดยปริยาย เช่น การสื่อความหมายผ่านคำว่า ฉลาด ที่หมายถึงระดับสติปัญญาสูง และสามารถเห็นถึงระดับสติปัญญานี้ได้จากผลการสอบวัด เช่นเกรดเฉลี่ย สูง รวมทั้ง ไหวพริบ ในการตอบคำถามด้วยมิติภาพของความหมายที่สื่อผ่านคำนี้ จึงทำหน้าที่กดทับลดทอน สิ่งที่ดีได้ว่าเป็นคู่ตรงข้ามของคำว่า ฉลาด

ในทำนองเดียวกันไม่ว่าจะเป็น “เก่ง - อ่อน” “เกเร - เรียบร้อย” ก็ทำหน้าที่สื่อความหมายในลักษณะเดียวกันคือเป็นการแบ่งแยกหรือจำแนกความแตกต่างของสรรพสิ่งให้เหลือเพียง 2 ด้าน ในด้านหนึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และในทางตรงข้ามอีกด้านหนึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา และเป็นสิ่งที่ต้องขจัดทิ้งไป

ภายใต้การสื่อภาษาเช่นนี้ จึงเป็นการเปิดช่องทางให้เข้าไปจักระทำกับนักเรียนได้ เช่น กรณีที่ถูกจัดให้เป็นนักเรียนที่เรียนอ่อน ก็ถูกจัดให้เข้าสู่ระบบหรือช่องทางการศึกษาที่จำกัดคือไม่ได้รับการสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาต่อในระดับสูง หรือไม่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษา สำหรับนักเรียนที่ถูกจัดว่าเป็นนักเรียนที่เกเรก็จะได้รับการลงโทษและเป็นการเปิดโอกาสให้มีการลงโทษเกินขีดความเหมาะสม เช่น รุนแรงเกินกว่ามาตรฐานโทษ เนื่องจากได้รับการติตราว่าเป็นเด็กเกเร ในทางตรงข้ามเด็กที่ได้รับการติตราว่าเรียบร้อยแม้จะกระทำผิดก็อาจถูกมองข้ามและไม่ได้รับการลงโทษ การปฏิบัติต่อกันโดยไม่เท่าเทียมกันเช่นนี้จึงเป็นวัฒนธรรมสำคัญที่ปลูกฝังให้กับเยาวชน และเป็นการสร้างระบบคิด ในการให้คุณค่ากับบางสิ่งเหนือกว่าบางสิ่งซึ่งเป็นการสร้างการยอมรับถึงการความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

การสถาปนาความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ความพยายามหาต้นตอที่หลบซ่อน หรือการให้ที่หลบซ่อนแก่ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม กัลตุงมีความเห็นว่า ด้านตรงข้ามกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมสันติ (Cultural peace) (Galtung. 1996 : 196) ถ้ามีแนวคิดว่าภายใต้ความสงบของสังคมชุมชน บุคคล อาจมีความรุนแรงซ่อนตัวจึงไม่แปลกแต่อย่างใด สำคัญแต่ว่าถ้าภายใต้ความสงบนั้นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมไม่อาจปะทุปรากฏตัวออกมาโดยตรงจึงอาจมีการปรากฏตัวผ่านความรุนแรงเชิงโครงสร้างหรือความรุนแรงทางกายภาพ ในส่วนนั้นเป็นการแปรรูปความรุนแรง การหาปรากฏการณ์การปรากฏตัวของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมจึงจะเริ่มจากความสงบ จากความรู้ประสบการณ์ในชีวิตของคนในยุคดั้งเดิม แล้วสะท้อนลงมาสู่คนในยุคสมัยใหม่ เพื่อให้เห็นการพัฒนาของกาลเวลา หรืออุบัติการณ์ที่ขาดตอนลงแล้ว กายของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมมี “กาย” ใดบ้างที่ปรากฏในยุคสมัยนั้นๆ

การได้รับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมของผู้คนในยุคสมัยอาจจะรับรู้ในมิติที่หลากหลายแตกต่างกัน แต่สำคัญที่สุดคนในยุคสมัยยอมรับความรุนแรง หรือปฏิเสธความรุนแรง หรือมีโครงสร้างทางสังคมที่ให้ความรุนแรงแฝงเร้นอยู่ เป็นความพยายามที่จะต้องหาภาพความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมให้เห็นเค้าลางของความรุนแรงที่ปรากฏออกมาในรูปความรุนแรงทางตรง อันได้แก่ การทำให้หน้าที่ของคนเปลี่ยนไป ถูกกดบังคับ ถูกเบียดขับ หรือถูกทำให้เป็นอื่น เป็นคนชายขอบ ในขณะที่อุดมการณ์ความเชื่อของเขาเหล่านั้นอาจยังมีลมหายใจต้องการกำหนดชะตากรรม ชะตาชีวิตด้วยตนเอง บางครั้งมีสภาพลวงตา บดบังให้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมเสมือนว่าปกติ ธรรมดา ไม่น่าจะมีความเลวร้ายแต่ประการ เสียงโยหวน ร้องรำของคนที่ชายขอบ ผู้หาเช้ากินค่ำ ทำงานและใช้ส่วนเกินในการสนับสนุนให้ลูกหลานได้เล่าเรียนหนังสือ อุดมการณ์ชุดต่างๆ ได้ถูกรอบโดยวาทกรรมหลายชุดที่ทำให้คนเชื่อในระบบการศึกษา ซึ่งถือเป็นระบบวัฒนธรรม ระบบที่เปลี่ยนผ่านส่งต่อ ปะทะประสานทางวัฒนธรรมจากแนวตั้งบนลงล่าง หรือแม้แต่ระหว่างต่างความคิดวัฒนธรรมความเชื่อระบบการศึกษา ล้วนช่วยกันพอกพูน หมุนเวียน ผลิดใหม่ ครั้งแล้วครั้งเล่า รุ่นแล้ว รุ่นเล่า ตราบจนเกิดอุบัติการณ์ในยุคสมัย อุดมการณ์เหล่านั้นเรียลลงแล้วสิ้นสภาพความมีพลังลงของชุดอุดมการณ์นั้น ถ้าคนมีอุดมการณ์แล้วก่อให้เกิดความแตกต่างทางปฏิบัติการในวิถีชีวิต รวมทั้งทำที่ที่มีต่อการรับรู้ความรุนแรง ในที่สุดความรุนแรงทางตรงได้เผยขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า ชุดคำอธิบายที่เป็นกระแสหลัก อธิบายปัจจัย เงื่อนไขต่างๆ ในลักษณะผลตรงที่เกิดขึ้น แต่งานวิจัยนี้จะเผยให้เห็น ชุดอุดมการณ์ ศาสนา ความเชื่อ ภาษาศาสตร์ในยุคทันสมัย รวมทั้งทุนนิยมที่สร้างวาทกรรม และตอกย้ำให้ความชอบธรรมแก่ความรุนแรงคงอยู่ชุดแล้ว ชุดเล่า คนกับโรงเรียน จริงไหมที่มีสุขในการเรียน คนกับทุนจริงไหมที่ทุนให้ออกาสทางเศรษฐกิจ คนกับศาสนาจริงไหมที่ศาสนาเป็นที่พึ่ง

กายที่ปรากฏของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม อาจมิได้มีกายในความคิดศาสตร์ ที่ก่อปรด้วยกายภาพซัดๆ แต่อาจเป็นบริบท เป็นฉาก หรือการรับรู้จากความคิดความเชื่อบางคน กัลตุงได้พยายาม

ชี้ให้เห็นความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้างมาแล้ว และอีกแนวทางหนึ่งได้แก่ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

การมองภาพความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงรูปของวัฒนธรรมเท่านั้น โดยมองผ่านอุดมการณ์ ภาษา ศิลปะ วิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ และศาสตร์ที่เป็นรูปแบบ แต่เราได้หมายถึงองคาพยพทั้งปวงของวัฒนธรรมในแบบมานุษยวิทยา หรือจิตวิทยา ภาพความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมมองผ่านอุดมการณ์ วิธีการมองโลกของคนในสังคม ชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมความรุนแรงที่ส่งผ่านการจัดการ พื้นที่ ร่างกาย เวลา ภาษา มีที่ทางในการเพาะบ่ม หรือหลบซ่อนอยู่ในสรรพสิ่งในโรงเรียน จึงต้องพิจารณาไปถึงปรากฏการณ์ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในสรรพสิ่งของวัฒนธรรม หรือหลบซ่อนอยู่หุคปฏิสัมพันธ์โดยของครู นักเรียน หรือคนในชุมชนสังคม

การอ่านปรากฏการณ์ความรุนแรงลงไปถึงชั้นของวัฒนธรรม ที่หล่อหลอมหล่อหุ้มตัวคน จึงเป็นการสร้างความเข้าใจ สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้คนได้เรียนรู้บางปรากฏการณ์ของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม เพื่อการเตรียมรับมือเมื่อเผชิญกับความรุนแรงทางตรง หรือเชิงโครงสร้างตลอดทั้งการที่จะพร้อมใจกันปฏิเสธความรุนแรงในสังคม ซึ่งหมายความว่าสังคมไทยไม่เอาความรุนแรงทั้งทางตรง ความรุนแรงทางโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมอาจจะเรียกว่า สังคมไทยมีระดับความรุนแรงเท่ากับศูนย์

วัฒนธรรมไทยเชิงรูปธรรม ได้แก่ การแต่งกาย บ้านเรือน อาหารการกิน เครื่องมือ ประกอบอาชีพ ส่วนวัฒนธรรมไทยแบบที่มองไม่เห็นและจับต้องไม่ได้ เช่น บิคาเป็นใหญ่ (Hierarchy Culture, Collective Culture, Soft Culture High Uncertainty Avoidance Culture) ครูในวัฒนธรรมไทย แต่สอนความรู้สากลและความรู้แบบไทย

คำว่าวัฒนธรรม มีความหมายได้ทรายนั่น แต่ที่มักพบเห็นบ่อยมีอยู่สามนัยด้วยกัน (วีระ สมบูรณ์. 2541 : 44)

นัยแรก วัฒนธรรมคือแบบแผนหรือกิจกรรมที่แตกต่างหากจากการเมืองหรือเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่แสดงออกถึงความงาม ความบันเทิง การใช้เวลาว่าง หรือการชุมนุมสังสรรค์

นัยที่สอง วัฒนธรรม คือผลงานอันเป็นนฤมิตรกรรมชั้นสูงที่สังคมหนึ่งๆ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ สามารถพัฒนาสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ ไม่ว่าจะเป็นผลงานในทางวรรณกรรม วิจิตรศิลป์ ดนตรี นาฏกรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนกฎหมาย และแบบแผนทางสังคม

นัยที่สาม วัฒนธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้คิดเชื่อ ปฏิบัติและสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองความอยู่รอด ความสะดวกสบาย ความสุขสนุกสนานหรือเป้าหมายอื่นๆ ทั้งทางรูปธรรม นามธรรม โดยไม่จำกัดว่าจะต้องตัดสินคุณค่าว่าสิ่งนั้นๆ วิธีการปฏิบัตินั้นๆ เป็นสิ่งที่ “ดีงาม” หรือไม่ก็ตาม

ความหมายทั้งสามเป็นความหมายในเชิงวิชาการหรือในเชิงมานุษยวิทยา โดยระบบการสรรหาบุคคลเข้ารับราชการข้าราชการครู หรือการคัดเลือกครูของโรงเรียน มักคัดเอาคนที่มีความรู้พื้นฐานวัฒนธรรมดีงามเข้ามา โดยให้การสอบ การสอบภาคปฏิบัติ การสัมภาษณ์ ดูท่วงที บุคลิกภาพ วาจา ครูเหล่านั้นก่อปร

ด้วยฐานวัฒนธรรมชุดต่างๆ ในขณะที่ชุดวัฒนธรรมหรือบางส่วนของวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในมิได้ มีการแสดงออกมาทันที จึงอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่ติดตรึงอยู่ในตัวครู การขัดเกลาสร้างชีวิต ให้แก่เด็กนักเรียน ด้วยชุดวัฒนธรรมจึงมีชุดที่สัมผัสได้โดยตรงทันที กับชุดที่ซ่อนเร้นอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะในตัวครูหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ข้อดีของวัฒนธรรมหรือส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบางประการ คงรับได้เก็บไว้สืบสานต่อไป ส่วนข้อเสียของวัฒนธรรมหรือส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยที่มีข้อเสีย ก่อให้เกิดความรุนแรง ส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมนั้นคนจะได้รับรู้ข้อไม่ดี ไม่เหมาะสม และหาทางบริหารจัดการ อย่างน้อยก็เฝ้าระวังมิให้นักเรียนไปเป็นเหยื่อโดยจงใจ หรือโดยนึกไม่ถึงอีก การรับรู้เรื่องส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่ก่อความรุนแรงจึงมีประโยชน์มากกว่า การด่วนสรุปเมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงทางตรงกรณีต่างๆ เช่น “ครูโรคจิต” “ครูโหดเหี้ยม” “ครูพิสดารให้เด็กอมกเขา” ทั้งหมดเป็น “สตู๊ปหน้า 1” ของสื่อสารประเภทหนังสือพิมพ์ขายดีของประเทศไทย ถ้าระบบการศึกษาไทย ใช้การแข่งขัน เสมือนเป็นบรรยากาศของเอฟเอ คัพ ก็จะแตกต่างกันไปอีกแบบเพราะทุกคนที่เข้าสนามรู้ดีว่า ไม่มีที่ว่าง สำหรับผู้แพ้ทุกอย่างตัดสินในนัดแข่งขันเดียว คนอ่านหนังสือพิมพ์ก็มีเพียงเสียงแสดงความโกรธกริ้ว การสร้างประวัติศาสตร์บาดแผลให้กับคนคนหนึ่ง เมื่อเกิดเหตุการณ์ และวันเวลาผ่านไป ถ้าเราลองมองย้อนกลับไปในช่วงเกิดเหตุการณ์ก็อาจเห็นว่าพวกเขาเป็นอย่างนั้นจริงๆ อุตส่าห์ร่ำเรียนการอาชีพครูมา แต่ถ้าสังคมได้ให้โอกาสคนเหล่านั้นได้โทษ ได้สร้างวีรกรรมเสมือนตายแล้วเกิดใหม่หลายๆ ครั้ง กล่าวคือ ให้เขาได้มีพื้นที่เล่าประสบการณ์ในเหตุการณ์เลวร้ายที่สุดในชีวิตช่วงนั้น ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์ขึ้น ใจคิดอย่างไรในวันนี้กับอดีตครั้งเกิดเหตุการณ์ การก้าวข้ามสภาพการณ์ที่เจ็บปวด เลวร้าย ส่งผลอะไรต่อชีวิต และปัจจุบันได้แผ่เมตตา หรืออยากฝากข้ออนุสติเตือนใจอะไรไว้ให้คนรุ่นต่อไป ที่อยู่ในระบบการศึกษานั้นหมายความว่า ถ้าเจ้าตัวสามารถข้ามพ้นวัฒนธรรมความรุนแรงที่ทรงอิทธิพล ต่อชีวิตออกมาได้แล้วหรือไม่ ให้อภัยต่อตัวเองหรือไม่อย่างไร การให้ครูและผู้เกี่ยวข้องได้เล่าเรื่อง ประสบการณ์จึงเป็นการค่อยๆ คลี่ และเผยปรากฏการณ์ความรุนแรงนั้นให้ลึกลงไปจนกระทั่งไม่มีใครเจาะ ได้ลึกกว่าแล้ว บางครั้งจะได้ผลงานที่ยอดเยี่ยม และถอดเป็นประสบการณ์ให้คนได้ศึกษาเรียนรู้ เรื่อง ความรุนแรง เสมือนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เหมือนเป็นพื้นที่ของสุสานที่มีปาร์กทึบปกคลุม คนไม่กล้าเข้าไปบริเวณนั้น อย่างดีก็มากราบไหว้อยู่แต่ภายนอกสุสานในช่วงเทศกาล บางครั้งก็รำลือกัน เกรงเข้าไป แล้วจะเป็นไข้ต้องอากรรพ์ หัวโกรัน ภายในสังคมจึงเสมือนคนแปลกหน้าของสุสาน ทางที่ดีน่าจะได้ เข้าไปศึกษาเรียนรู้ ซึ่งอาจทำให้ได้องค์ความรู้เพื่อการต่อสู้ การสืบสานวิชาชีพครูหรือวัฒนธรรมที่ดีๆ ของชุมชน หรือเพื่อการออกแบบโครงสร้างทางสังคมใหม่ในอนาคต ประสบการณ์ของครูเหล่านั้น เป็นห้องจัดแสดงทางสังคมที่ยังไม่เคยมีใครเข้าชม จึงไม่เหมือนการแสดงงานพีชสวนโลก ที่คนแหวะเวียนเข้ามาชมล้นหลาม เราชอบสิ่งจัดตั้งมากกว่าประสบการณ์ วิทยาการจึงเป็นการชอบซื้อขายสำเร็จรูป ครูจึงมัก ถูกมองในภาพสุดท้ายว่า “ครูดี” “ครูไม่ดี” แต่การเข้าถึง ครูดี หรือครูไม่ดี ยากที่จะมีปฏิวัติการสำเร็จที่จะ ได้ดูชมกัน การสร้างและซ่อมแซมวิชาชีพครูจึงยังติดๆ ขาดๆ อยู่ตลอด เพราะฐานวัฒนธรรมจะต้องไป ช่วยตรงนั้นหรือเสริมสร้างตรงส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมด้วย ในเวลานั้นวิญญานอุคคมการณ์ของครูจึง

จะสมบูรณ์ได้ หมายความว่าส่วนเลี้ยวของวัฒนธรรมเราสร้างได้ เรารื้อถอนได้ถ้าส่วนเลี้ยววัฒนธรรมนั้นไม่เหมาะสม แต่ก็มีได้หมายความว่าให้มีการปฏิวัติวัฒนธรรมอย่างขนานใหญ่ เพราะนั่นก็เท่ากับว่าเป็นการทวีความรุนแรงอยู่ดี

การตามไปศึกษาประสบการณ์ครู จึงทำใน 2 มิติ ได้แก่ ครูที่ทำงานในวิชาชีพสำเร็จ เช่น ครูดีในดวงใจ ครูรางวัลระดับชาติ กับครูที่ล้มเหลว หรือไปไม่ถึงปลายทางวิชาชีพครู โดยเป็นความล้มเหลวในระบบการศึกษาแบบทุนนิยม การเข้าศึกษาคนที่เคยกระทำความรุนแรงในเหตุการณ์ความรุนแรงทางตรงในระบบการศึกษาหรือคนที่อยู่ในเหตุการณ์ เพื่อดูว่าตอนนั้นเขามองอย่างไร คิดอย่างไร และปัจจุบันมองอย่างไร คิดอย่างไรต่อปรากฏการณ์ครั้งกระนั้น

ศึกษากว้าง ความรุนแรงในรูปการเล่นของเด็ก

นักเรียนในโรงเรียนบ้านทุ่งน้ำล้น ใช้เวลาว่างในการเล่นหลากหลายชนิดในยุคก่อนมีความทันสมัยอันได้แก่ ก่อนมีไฟฟ้า ประปา และถนนคาคคนในชุมชนได้สะท้อนการเล่นของเด็กหลากหลาย อาจมี “เครื่องเล่น” จำพวกไม้ จำพวกหนังสะตึก หรือการเล่นในวัฒนธรรม แต่มีการเล่นสัตว์มีชีวิตได้แก่การเล่นชนกวาง ในตอนแรกๆ เด็กๆ จะรวมตัวกัน 7-8 คน ออกไปป่าชายทุ่งหาตัวกวาง หรือตัวแมงคามในภาษาถิ่นอีสาน นำมาเลี้ยงด้วยท่อนอ้อยสดสดให้มันเกาะกินน้ำหวานของอ้อยหรืออาจจับมันเล่น เขี้ยวแหลมคมของเขากว้างจะปักจมลงไปในตัวหนัง ฝ่ามือเด็ก นักเรียนที่ไปเล่นกวางจึงมีรอยแดงที่ฝ่ามือและเมื่อครูดถามว่าใครเล่นบ้าง โดยให้แบมือเด็กจึงไม่ปฏิเสธ หรือโกหกครูไม่ได้ เพราะมีร่องรอยที่มีมือถูกเขากว้าง เขากว้างเกี่ยวเลือดออกแดง หรือเป็นจำแดง ภายใต้การเล่นปกติจะไม่ทำทาย จึงมีคนหัวดีคิดเอากว้างมาป้อนให้เล่นชนกัน เป็นคู่ๆ เป็นเวทีชนกวางหรือศึกษากว้าง กว้างเขี้ยวเตอร์ในยุคนี้สนุกสนานมาก

ตราบเมื่อป่าชายทุ่งหมดไป กลายเป็นหมู่บ้านรวงรังของกวางว่างเปล่า เด็กๆ ไม่มี “เครื่องเล่น” ชนิดนี้ จึงมีผู้ใหญ่ใจดี ไปรับซื้อกวางจากจังหวัดชัยภูมิเข้ามาขายในหมู่บ้านให้เด็กๆ ซื้อไปชน ตัวละประมาณ 5 บาท ผู้ใหญ่มีศึกษาชนไก่ เด็กๆก็มีศึกษากว้าง การที่เด็กๆ เล่นชนกวางได้ เพราะมีผู้ใหญ่จัดจัดหาตัวกวางมาขายให้ เด็กๆ จึงเล่นใน secure position เด็ก กว้าง ไก่ แมวหมาในชุมชนเป็น “เครื่องเล่น” ของเด็กแห่งยุคสมัย

มรดกการชนกวางได้แก่การทำให้ภาพการเกิดศึกเป็นภาพคุ้นชินตา เขาแหลมคมของกวางมีทั้ง “ทิม” แทง คีบ บีบรัด กัด จมไปในกายของกลุ่มต่อสู้ ภาพอย่างนี้หากนับจำนวนเขี้ยวที่กัดก็จะมีภาพรอยเขี้ยวเป็นรอยๆ เขี้ยวกว่าที่จะชนะหรือแพ้กัน ส่วนเงินพนันเล่นชนต่อกันในอัตราประมาณ 1 สลึง ถึง 1 บาทในยุคสมัย

สัตว์ใน species เดียวกัน มักไม่ได้ใช้ความรุนแรงต่อกันถึงตาย การชนกวาง กว้างมิได้มุ่งทำลายล้างชีวิตในกลุ่มต่อสู้ตายตกลงไป หากแต่ต้องต่อสู้เพราะการ “จัดตั้ง” ยุ้งของมนุษย์ให้กวางที่มแทงต่อสู้กัน เงื่อนไขอะไรทำให้คนชอบยุ้ง จัดตั้ง ปั่นหัวให้สัตว์ต่อสู้กันน่าจะเป็นเจตจำนงหรือไม่

เช่น เจตจำนงต้องการสนุก ต้องการเล่นพนัน ต้องการนำผลแพ้ – ชนะไปใช้ กลายเป็นวัฒนธรรมมือที่สาม วัฒนธรรมการขี้ขลาด

“การชนกวางเป็นการนำกวางตัวผู้ที่มีเขาโง้งยาว มีรูปร่างสวยงาม ตัวเป็นมันสีน้ำตาลแดงถึงเข้มขนาดประมาณ 1-2 นิ้ว ชาวบ้านเรียกกวางที่มีลักษณะนี้ว่า “กวางโง้ง” พวกมันจะถูกนำมาประกวดความงามกัน และโดยเฉพาะนำมาแข่งขันกัน นับเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวล้านนาที่นิยมเล่นกันมาเป็นเวลานาน นับว่ามีมาก่อนยุคของพระนางจามเทวี กลายเป็นประเพณีของชาวล้านนา จนมีคำกล่าวขานกันว่า “กวางนักสู้แห่งล้านนา” แต่ในอีกมิติหนึ่งการเล่นชน กวางกลับกลายเป็นการทำกรตลาของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ยิ่งเล่นออกไปนานเท่าไรความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมก็ติดลาคานานเท่านั้น และเป็นความรุนแรงที่มีผู้ใหญ่เป็นผู้ค้าความรุนแรงกับเด็กโดยไม่รู้ตัว

ความอยากได้ที่มาของความรุนแรง

การสืบเข้ามาของสินค้าสมัยใหม่ตามระบบทุนนิยมในช่วงการพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน ทำให้นักเรียนของโรงเรียนเริ่มมีสินค้า สิ่งของ เช่น จักรยานพับขีมาโรงเรียนอันเนื่องจากผู้ปกครองซื้อให้ หรือยืมผู้ปกครองพับขีมาในบางวัน จักรยาน มีอุปกรณ์ทำทลายใจเด็กหลายชิ้น เช่น กระจก กระจด หม้อปั่นไฟฟ้าจักรยาน หรือภาษาชาวบ้านเรียกว่า “บ๊อส” ไฟจักรยาน เมื่อนักเรียนชายคนหนึ่งนำจักรยานมาจอดไว้ในโรงเรียน แล้วขึ้นไปเรียนหนังสือบนอาคารแล้ว มีนักเรียนอีกคนหนึ่งมาพบเข้า เกิดความอยากได้ “บ๊อส” ไฟจักรยานจึงถอด และกะว่าจะนำไปเล่น ครูมาพบเข้าจึงได้นำตัวมาสอบถาม นักเรียนชายผู้นี้กลับแสดงว่าทางต่อต้านชัดเจน วันนั้นครูใหญ่อยู่ในห้องทำงาน ได้ยินเสียงดังโวยวายว่ากล่าวนักเรียนของครู ครูใหญ่จึงรีบวิ่งลงไป ภาพปรากฏ ได้แก่ ครูกำลังจะลงโทษนักเรียนชายที่จะเอาบ๊อสไฟ แต่นักเรียนชายโกรธเพื่อนนักเรียนอีกคนที่ไปฟ้องครู พูดยว่า “เฮ็นนี่เห็นดิกัน” เดินท่าทางยกไหล่ ครูชายท่านนั้นเลยเกือบจะลงโทษรุนแรง อันเนื่องจากท่าทางของนักเรียนชายที่ดูแล้วอาจถือว่าหลบหลู่ครูบาอาจารย์ แต่ด้วยความไว และประสบการณ์ของครูใหญ่รู้สึกลงไปถึงอารมณ์ของครูชาย และอารมณ์ของนักเรียนชาย ประเด็นมิใช่ตัวจิตวิทยา ในแง่อารมณ์ แต่นัยยะ หมายถึง รหัสทางวัฒนธรรมชุดหนึ่ง ที่มีการตีความว่า ศิษย์คนนี้ หลบหลู่ครูอาจารย์ แม้จะเป็นการทำผิด หากรับผิดชอบในความอยากได้ข้าวของ ก็เป็นที่มาของความรุนแรงที่มีความอยากได้ กับมีวัฒนธรรมเชิงลึกลงในรหัสวัฒนธรรมชุดหนึ่ง กลายเป็นการปะทะประสานระหว่างรหัสวัฒนธรรม กับความอยากได้ข้าวของสมัยใหม่หรือของที่แปลกเป็นเทคโนโลยีของยุคสมัยอันเป็นผลของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ที่ผลิตของสมัยใหม่และใหม่อย่างยิ่งสำหรับชุมชน โรงเรียนในยุคสมัยนั้น ตกลงวัฒนธรรมทุนนิยม กับวัฒนธรรมไทยพื้นถิ่นกลายเป็น 2 แหล่ง ที่เป็นบ่อรองรับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมการปะทะกันของ 2 ชุด วัฒนธรรมเชิงลึกลง เช่นนี้ ไม่ต่างจากการฆ่า ปล้นชิงทรัพย์ สมัยปัจจุบัน ที่คนอยากได้ทรัพย์สิน เงินทอง เพื่อนำไปสู่การแปรรูปเป็นเงินตรา อันเป็นตัวกลางของการแลกเปลี่ยน

โรงเรียนในหมู่บ้านช่วงก่อนการมีไฟฟ้า ถนนลาดยางมะตอย นักเรียน ส่วนใหญ่ใช้การเดินทางตามทางในหมู่บ้านลัดเลาะมาโรงเรียน ในขณะที่ตัวจังหวัด เริ่มมีความทันสมัยข้าวของทันสมัยจำพวกจักรยาน มอเตอร์ไซด์ ทำให้ชาวบ้านที่พอมีฐานะจับจ่ายมาใช้ใช้งาน เด็ก ๆ เมื่อมีโอกาสก็จะขอพ่อแม่ ขับขี่จักรยาน มอเตอร์ไซด์ ซึ่งถือว่าเป็นอุปกรณ์ชนิดใหม่ และเมื่อนำมาจอดไว้ที่โรงเรียนก็จะเป็นที่หมายตา เด็ก ๆ อยากจับต้องเรียนรู้อุปกรณ์ใหม่นั้นและอยากได้

ผู้หญิงทำงานสู่ยุคผู้หญิงเรียนหนังสือ

เดิมผู้หญิงในหมู่บ้านจะทำมาหากินช่วยพ่อแม่ “เก็บผักใส่ส้า เก็บผ้าใส่มือ” หาเงินทองเข้าบ้าน รวมทั้งมีการผลิตพืชในฤดูกาลต่างๆ ช่วงถนนไปสู่อำเภอตัดผ่านหมู่บ้าน และโรงเรียนเข้ามาในหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบทันสมัย ระบบทุนนิยมได้ส่งผลให้ชีวิตทางสังคม วัฒนธรรมในหมู่บ้าน โดยเฉพาะอำนาจเดิมที่ผู้หญิงทำงานในวิถีชีวิต เริ่มถูกสั่นคลอนลงส่งผลให้ผู้หญิงมีมาตรฐานตัวใหม่ที่เรียกว่า “เศรษฐกิจ” มาเป็นตัววัดพลังอำนาจแทนชุดความรู้การทำมาหากิน อำนาจต่อรองของผู้หญิงน้อยลง ความหมายทางวัฒนธรรมของผู้หญิงที่เป็นแม่เริ่มเปลี่ยนไปสู่ “กำลังการผลิต” กล่าวคือเด็กๆ หญิงในหมู่บ้านเริ่มเรียนหนังสือ โรงเรียนน่าจะดีสำหรับเด็กหญิง ที่ทำให้อ่านออกเขียนได้ ในยุคต้นๆ โรงเรียนกลับกระทำความรุนแรงเชิงโครงสร้างให้หญิงได้เรียนสั้นและต้องดิ้นรนต่อสู้และทำงานหนักมากขึ้น ผู้วิจัยลองถามครูเก่าในหมู่บ้านว่า เด็กหญิงเป็นศิษย์วัดมีหรือไม่ ครูตอบว่าไม่เคยมี นั่นแสดงให้เห็นว่าโอกาสของเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง เด็กหญิงคงรับแบกภาระการทำงาน และเผชิญกับชะตากรรมตามลำพัง การออกหางานทำในต่างถิ่นไกลถึงกรุงเทพฯ หาดใหญ่ ภาคใต้ของไทย การผลิตของที่ระลึกขายนักท่องเที่ยว

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ในระบบการศึกษาที่มีต่อเด็กหญิง ได้แก่การใช้การควบคุมจากวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่ให้มีการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดสำหรับเด็กหญิง อาจเป็นการสรุปรายเกินไปว่า ดี ที่ให้มีการดูแลเด็กผู้หญิง ความรุนแรงอยู่ที่ตรงการ “ควบคุม” ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ปลายทางของคนที่ถูกควบคุม จึงมี 2 ปลายทาง คือ สบายยอม กับต่อต้าน ที่ต่อต้านอาจมีปรากฏการณ์ในรูปการคุมกำเนิด การทำแท้ง การเตลิดเข้าไปสู่เพศพาณิชย์

ถามว่า ผู้หญิงทำงานในยุคการเรียนรู้ในวิถีชีวิต หมู่บ้านก่อนมีความเจริญ ใครได้ส่วนเกิน คำตอบคือ ครอบครัว เครือญาติ ส่วนเด็กหญิงเรียนหนังสือในยุคปัจจุบันใครได้ส่วนเกินคำตอบคงได้แก่ทุน ครอบครัวพื้นที่ทางร่างกายของเด็กได้เกือบหมด ตั้งแต่แฟชั่น เครื่องสำอาง ความงดงาม โทรศัพท์มือถือในปัจจุบัน เด็กผู้หญิงมักถูกกระทำความรุนแรงจากเครื่องดังใจทางทุนนิยม ตั้งแต่อยู่ในโรงเรียน นักเรียนหญิงในหมู่บ้านปัจจุบันจึงพกสตางค์ พกมือถือ มีมอเตอร์ไซด์ขี่มาโรงเรียนแทนการเดินทาง การปั่นจักรยาน การค่อยๆ ทำให้แรงงานหญิงราคาถูกรู้แล้วที่โรงเรียน ปัญหาความยากจน ค่าแรงงานราคาถูกราคาถูก เป็นการขาดสมดุลด้านการบริหารจัดการประเทศ เด็กผู้หญิงถูกผลักจากวัฒนธรรมดั้งเดิม กระโจนลงไปสู่วัฒนธรรมใหม่ที่รู้สึก ทิศทางชีวิตการเรียนรู้จึงมักไม่มีคำตอบว่าเรียนทำไม

หรือเรียนให้จบจะได้ไปหางานทำ หาเงิน วิธีคิดเก่าที่ไม่ให้นักเรียนหญิงทำความรู้จักกับสังคมกับโลก จึงค่อยๆ เปลี่ยนไป

การดึงนักเรียนหญิงให้ออกจากวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมสู่วัฒนธรรมบริโภคนิยม ตรงนี้เป็นเส้นทางแห่งความรุนแรงของยุคสมัยใหม่ เมื่ออุดมการณ์บริโภคนิยมเป็นใหญ่ เหนือกว่าอุดมการณ์การทำมาหากินในวิถีชีวิต อีกทั้งมีกลไกทำงานผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงควรได้เผยความรุนแรงในแง่มุมนี้ อย่างน้อยก็คิดว่าเด็กนักเรียนหญิงช่วยตัวเองได้ใหม่ ในภาวะความรุนแรงที่นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้น

นักเรียนหญิงในยุคมีโรงเรียนค่อนข้างลำบากในการเดินทาง พ่อแม่ต้องมารับส่งในตอน ป.1 ป.2 พอเข้ามัธยมศึกษา ความเป็นสาวเริ่มปรากฏวัฒนธรรมดั้งเดิม ไม่อนุญาตให้นักเรียนหญิงเป็นนักโบกรถ ดิรถยนต์ใครก็ได้ไปโรงเรียน เหมือนทางตะวันตกที่ท้าทายให้โอกาสคนกล้าทดลองชีวิตใหม่ๆ ชีวิตนักเรียนหญิงในหมู่บ้านเป็นเช่นนั้นไม่ได้ ในวัฒนธรรมแบบถ้อยถ้อย ถ้อยหน้าตา ภาวะอันยุ่งเหยิงของสังคม ยิ่งทำให้นักเรียนหญิงแห่งยุคสมัยมีโอกาสพลาดได้มากขึ้น แต่น่าสนใจได้แก่สภาพที่ตกอยู่ได้อ่านาง คิดตามคิดสิ่งนั้น ผ่านความรู้สึกวัฒนธรรมแห่งการรอไม่ได้ เอาไว เอาด่วน ทำให้นักเรียนคุ้นชินกับซูเปอร์มาร์เก็ตบ้านนา หรือร้านขายของชำประจำหมู่บ้านที่มีทุกสิ่งที่นักเรียนต้องการขาย เด็กนักเรียนหญิงจึงเรียนรู้การบริโภคที่ละน้อย ครั้งละนิด การเริ่มรู้จักใช้เงินคือเส้นทางนำสะพรึงกลัว หากตกเป็นทาสของเงินในโอกาสต่อไป การได้เรียนชั้นสูงชั้นชีวิตเริ่มยากขึ้น เด็กหญิงหรือผู้หญิงเรียนหนังสือกำลังเดินทางไปตามขบวนการทางแห่งชีวิตทุนนิยม

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมปรากฏตัวและดำรงอยู่

ประวัติศาสตร์ดูเหมือนจะซ้ำรอย ซ้ำความเจ็บป่วย เจ็บปวดของวงการศึกษานในพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ศึกษาคือทางล้านนา ตั้งต้นตั้งแต่พิษณุโลก นายทศพร วิทยา ตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแหลม กรณีมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับ นางสาวพรพิมล สวัสดิ์น้อย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จนตั้งครรภ์และได้พาไปทำแท้งโดยสัญญาว่าเมื่อเรียนจบแล้วจะแต่งงานด้วย แต่เมื่อนางสาวพรพิมล เรียนจบแล้วก็ได้ปฏิบัติตามสัญญา และได้จ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้ปกครองเป็นวงเงิน 140,000 บาท เหตุเกิดในปี 2548 ก่อนหน้านั้นที่จังหวัดอุดรดิษฐ์ อาจารย์ 2 โรงเรียนวัดเกาะแก่ง ได้ข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิงโสภี เงินเกาะ นักเรียนในปกครองของตนจนตั้งครรภ์ เหตุเกิดในปี 2539 ที่จังหวัดลำปาง อาจารย์ 2 โรงเรียนบ้านทุ่งสุมปลา ได้ข่มขืนกระทำชำเราศิษย์ของตน โทษไล่ออกจากราชการ ในปี พ.ศ.2539 ในปีรุ่งขึ้น พ.ศ.2540 ที่จังหวัดลำพูน นายกิตติคุณมาก มณฑลนา ตำแหน่ง อาจารย์ 2 โรงเรียนแห่งหนึ่งในบ้านโอง กระทำการข่มขืนนักเรียนจำนวน 4 ราย ซึ่งเป็นศิษย์ของตนที่โรงเรียนมารูดต่างกรรมต่างวาระโทษ ไล่ออกจากราชการ และในราว พ.ศ.2548 นายสงกรานต์ รูปงาม ตำแหน่งอาจารย์ 1 โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ มีกรณีมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาว กับนางสาวประกายแก้ว แสนดวง ซึ่งเป็นศิษย์ของตน โทษไล่ออกจากราชการ (สรุปมติ อ.ก.ค.วินัยและการออกจากราชการ มปป.)

เพื่อเผยว่าทำไมการดำรงอยู่ของความรุนแรงในโรงเรียน จึงเกิดขึ้นและข่าวสารถูกแพร่ออกมาอย่างสม่ำเสมอ โดยมีกระบอกชี้แจงระหว่างครูกับนักเรียน แท้จริงหากครูมีอำนาจเหนือศิษย์ แสดงว่าความสัมพันธ์ในลักษณะแนวตั้ง อาจเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ช่วยผดุงความรุนแรงในโรงเรียนเอาไว้ แล้วความเป็นวัฒนธรรมผสมผสานกันในชุดใหม่ ส่วนเลี้ยววัฒนธรรมในเชิงนี้ จึงสมควรได้มีการคลี่คลายไปในปรากฏการณ์

กรณีการทำโทษนักเรียนการปะทะของเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์กับเหตุผลเชิงวัฒนธรรม

มายาคติชุดดั้งเดิมของการทำโทษ ได้ปรากฏร่องรอยว่า

“ ในสมัยก่อนเชื่อกันว่าเด็กที่เรียนไม่สำเร็จ เป็นเพราะขาดความรักในการเรียน การที่เด็กชุกชนและไม่ร่วมมือในกิจกรรมต่างๆนั้นเป็นอิทธิพลของปีศาจที่สิงอยู่ในตัวเด็ก และเชื่อกันว่าเด็กทุกคนต้องถูกบังคับให้รักเรียน และต้องขับไล่ปีศาจออกจากตัวเด็ก ดังนั้นเด็กจึงถูกบังคับให้นั่งนิ่งๆ ขยับเขยื้อนไม่ได้ นอกจากครูจะพูดด้วยจึงจะตอบได้ ไม่เรียวเป็นเครื่องมือที่ครูใช้ ส่วนกิจกรรมนั้นเป็นสิทธิ์ของครูที่จะใช้เฉพาะกับเด็กที่เฉื่อยชาเพื่อให้อ่านเรียนได้ผล “

(เสนาะจิตร สุวรรณโพธิศรี. 2497 : 29)

ในการดูกรณีการทำโทษนักเรียนในยุคปัจจุบัน เป็นการดูกรณีไม่ปกติ แต่ด้วยการพยายามหาเหตุผลมารองรับ ทั้งเหตุผลในแบบวิทยาศาสตร์ รวมทั้งเหตุผลเชิงวัฒนธรรม เลยกดคล้ายกับการทำโทษนักเรียนเป็นเรื่องปกติ ครูและคนในโรงเรียนจึงคุ้นชินเกิดการยอมรับความรุนแรง เพราะครูและคนในโรงเรียนถูกผลิตซ้ำ ทั้งปฏิบัติการและเหตุผลชุดต่างๆ

“ คิดว่าถ้าจะตีเด็กต้องตีด้วยความมีเหตุผล อย่าเอาโทสะ โมหะ เข้าไปตีเด็ก เพราะว่าเราหวังผลเลิศเกินไปในการเรียนแล้วเกรงว่าไม่ได้ตามเป้า เรารู้สึก ว่าเราหงุดหงิด “

เมื่อคลี่ดูความมีเหตุผลในความหมายของวิทยาศาสตร์ ได้แก่ความเป็นกลางของอารมณ์ไม่เจือด้วยโทสะ โมหะ ในการตัดสินใจทำโทษนักเรียน ในขณะที่บทสรุปบอกว่าเพราะการหวังผลเลิศเกินไปในการเรียน โดยต้องเร่งคุณภาพการเรียนของนักเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานหรือตามเกณฑ์ในใจที่ครูตั้งไว้ การคลี่เข้าไปดูในปรากฏการณ์ต่อจึงได้แก่การใช้เหตุผลจริง เป็นการใช้เหตุผลในเชิงใดแน่

“ ครั้งหนึ่งทำโทษนักเรียนชั้น ม.1 ตีเด็กด้วยไม้บรรทัดเหล็ก พอกลับไปบ้านตอนเย็น ก็นั่งคิดว่าทำไมต้องตีเด็ก แล้วก็ทุกขมา 5 ปี แม้ว่าจะเจอเด็กคนนี้เมื่อมาเรียน ม. 6 แล้วเราก็ขอโทษ ฐูใหม่มา ช่วงเวลาที่ตีไปเมื่อ ม.1นี้แล้วทุกขมาตลอด เด็กคนนี้อยู่ชั้นไหนนะ จำหน้าก็ไม่ได้ แล้วเด็ก 300 กว่าคนพอมาม. 6 จำได้นี้เด็กคนนี้เราตี

เมื่ออยู่ ม.1 วันนั้นเลยขานชื่อเรียกเขาเพื่อจะทำประวัติ เวลาเราสอน
ประจำชั้น จะให้เด็กบันทึกข้อมูลบุคคล พ่อแม่ทำงานอะไร ต้องการ
อะไรจากการเรียน ภายหลังสำเร็จการศึกษาต้องการอะไร บันทึกหมดเลย
ชอบอะไร สุดท้ายเรามาบอกว่า ครูขอโทษ ครูตีเธอเมื่อ 5 ปีที่แล้ว
ครูไม่มีความสุขเลย นักเรียนทั้งห้องร้องไห้หมดเลย โดยเฉพาะตัวเขา
เขาบอกว่า เขาไม่ได้คิดอะไรเลย “

เด็กๆที่จากบ้านเข้าสู่สังคมในรั้วโรงเรียนเสมือนเป็นการเริ่มต้นเดินทางชีวิต เริ่มการผจญภัย
ครั้งยิ่งใหญ่ครั้งหนึ่งในชีวิตของเขา การผจญภัยครั้งนี้คือการเดินทางเข้าสู่วัฒนธรรมแห่งการศึกษา
กายภาพของการศึกษาได้แก่โรงเรียน ห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำและมีครู ดังเดิมก่อนเข้าเรียน
ต้องรอให้ถึงวันพฤหัสบดี พ่อแม่จึงจะนำลูกไปฝากเรียน มีพานดอกไม้รูปเทียน เข้าไปกราบฝากเนื้อ
ฝากตัวฝากอนาคตเป็นลูกศิษย์ ให้ครูอบรมสั่งสอน การอบรมสั่งสอนย่อมมีวัฒนธรรมได้แก่
วัฒนธรรมความสำเร็จ ไม่มีวัฒนธรรมล้มเหลวรองรับ ความสำเร็จเกิดจากการผ่านเกณฑ์ การวัดและ
ประเมินผลทั้งทางผลสัมฤทธิ์การเรียน ทั้งทางพฤติกรรมกรการรักษาระเบียบวินัยของนักเรียน เมื่อครูคน
ใดสร้างศิษย์ได้ตาม “คุณภาพ” ที่ผู้ปกครองต้องการ ครูจะได้รับความศรัทธา สุดท้ายครูจึงกลายเป็น
อนุสาวรีย์แห่งความดีที่คนพากันกราบไหว้ คำว่าคุณภาพสอดคล้องกับการหวังผลเลิศทางการเรียน การ
ไม่เป็นไปตามที่หวังผลเลิศไว้ ครูจึงทำโทษนักเรียน เท่ากับว่าได้เหตุผลเชิงวัฒนธรรมว่าด้วยมาตรฐาน
การเรียน คุณภาพการเรียนหรือวัฒนธรรมคุณภาพการศึกษา ในการทำโทษนักเรียนเหตุผลเชิง
วัฒนธรรมมาตรฐานการเรียน หากสามารถใช้เป็นเหตุผลรองรับการทำโทษนักเรียนได้ ย่อมแสดงให้เห็น
ถึงการยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง คนในสังคม และแม้แต่นักเรียน การยอมรับนี้ผ่านความเจ็บปวด
เกลียดชัง การใช้วัฒนธรรมมาตรฐานการเรียนเป็นเหตุผล จึงเกิดการปะทะกับเหตุผลในเชิง
วิทยาศาสตร์เสมอ เพราะวิทยาศาสตร์ตอบว่าใครเรียนรู้ได้ดีด้วยทฤษฎีการศึกษานานาทฤษฎี ซึ่งครูก็
รับรู้ว่า

“ พ่อแม่อยู่ไหนก็ไม่รู้ยังไม่เคยเห็นหน้าเลย เด็กกลุ่มนี้ค่อนข้างไม่ตรงทาง
ลงเขา ลงห้วย ลงเหวบ้าง ถ้าเราตีกับเขาให้ความอบอุ่นเขา เขาจะ
มาหาเรา ป้าอย่างนี้ฉันไม่เข้าใจ เขาไม่เรียกครูนะ ถ้ามหา เขาก็
ไม่อธิบายให้ฉันเข้าใจ เขาเอาแต่คนอื่นเป็นเกณฑ์ คนอื่นเขาเรียนมา
ตั้งแต่ต้น ฉันยังไม่นับหนึ่งเลย แล้วไอนั้น 5, 6 ไปแล้ว เขาบอกว่าทำให้
เสียเวลา แล้วฉันก็โง่อย่างนี้แหละ ฉันไม่อยากจะเรียนฉันไปเล่นดีกว่า “

ภาคปฏิบัติการวาทกรรมว่าด้วยประสิทธิภาพการศึกษา ตกอยู่ภายใต้คู่ขัดแย้งระหว่างครูกับ
นักเรียน ครูมุ่งคุณภาพ นักเรียนมุ่งความสุขในแบบที่นักเรียนต้องการ เกิดการต่อรองทางวัฒนธรรมกับ
ระบบการศึกษาสมัยใหม่ การศึกษาซึ่งมุ่งสู่การแข่งขันและการพัฒนาประเทศ แม้นคู่ขัดแย้งนี้บ่อยครั้ง
จะถูกยกระดับขึ้นสู่ความรุนแรง ก็เสมือนกับว่ายังไม่ถือเป็นวิกฤต

ร่าง: ศรีชัย พรประชากรธรรมและอุษณีย์ ฐโนศวรรย์

บทที่ 6

ส่วนเลี้ยวของวัฒนธรรมที่ผลักดันสังคมไทยสู่ความรุนแรง

วัฒนธรรมการเล่นของเด็ก

การเล่นของเด็กเสมือนเป็นเรื่องสนุกสนานหากแฝงไว้ด้วยความรุนแรงตั้งแต่ยุคสมัยเครื่องเล่นจำพวกคอมพิวเตอร์สมัยใหม่ยังไม่แพร่หลายเด็กๆ เล่นจากสรรพสิ่งของเล่นแห่งยุค ของเล่นจำนวนมากส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญา ของเล่นที่ใส่กติกาเข้าไป “กติกา” กลายเป็นตัวเร่งความรุนแรง เช่น การเล่นชนกวางของเด็กทางภาคเหนือ หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏการณ์วิทยาแห่งความรุนแรงได้ฉายส่องแสดง Geo-Violent อย่างชัดเจนว่า การไม่คำนึงถึงความเจ็บปวดของสรรพสัตว์ ตัวกวางเล็กๆ ถูกบังคับให้จับ กัด ทิ่มแทง กันแล้วมี “กติกา” แพ้ ชนะ จากความเจ็บปวดของตัวกวางที่จะพ่ายแพ้ ถอยออกไป คงไม่จบลงแค่นั้น ก่อนหน้าจะได้กวางมาเล่นต้องมีการออกไปล่ากวางในป่าชายทุ่งที่เป็นแหล่งธรรมชาติที่อยู่ของกวาง ซึ่งปกติมักจะมีแหล่งอาหารใบไม้ที่กว้างกินได้ อุดมสมบูรณ์ ในระยะหลังกวาง “ส่งออก” จะอยู่ที่จังหวัดชัยภูมิ

การออกล่าตัวกวางกลายเป็นวัฒนธรรมที่ตอกย้ำความรุนแรง พรานหากวางจะมีพิธีกรรม พูด ขออนุญาตเจ้าป่า เจ้าเขา ลูกหลานขอตัวกวางไปชนกันเล่น พิธีกรรมที่ช่วยตรึงความรุนแรงยังคงมีอยู่ในหลายพิธีกรรมในวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มักมีหมอเผ่า ดำเนินพิธีสักการะเช่น ไห้วเชือกประหับ และเทพศาสตราซึ่งเป็นเทพที่ดูแลในเรื่องของอุปกรณ์คล้องช้าง และอุปกรณ์ประกอบการควบคุมช้าง ในการคล้องช้างป่า การล่ากวางป่า การคล้องช้างป่า มีได้แต่ต่างกัน ในเชิงเป้าหมาย ที่สนองความต้องการของคนในยุคสมัยต้องการได้ช้างมาเป็นช้างชน ช้างงาน ช้างเลี้ยง วัฒนธรรมดั้งเดิมในการล่า จึงอาจเป็นฐานคิดหนึ่งที่ถูกถ่ายทอดให้ความชอบธรรมแก่คนดั้งเดิม ช้างเมื่อถูกคล้องมาได้จะถูกบังคับใช้งาน หรือถูกควบคุมด้วยการทิ่มแทงด้วยปะดัก กวางถูกล่ามาได้ จับมาได้จะถูกเด็กเล่นให้ทิ่มแทงกันด้วยอาวุธประจำกายของนั่นเอง การคล้อง การทิ่มแทง การเล่นชนกวาง หรือการชมการชนช้าง หรือไปถึงการชนไก่ ให้สัตว์ต่อสู้ทิ่มแทงกัน ดูแล้วน่าอัศจรรย์ และมักมีผู้เผ่า มีหมอเจ้าพิธีคอยเป็นผู้พุด ผู้ตอกย้ำให้ว่าทศวรรษการเล่นเหล่านี้ยังอยู่มาเนิ่นนาน ความรุนแรงที่ปรากฏตัวออกมาจากการเล่น กลายเป็นความรุนแรงทางวัฒนธรรมบนความคิด ความเชื่อ เกม การเล่น และถูกตอกย้ำเกือบถาวรไม่แปรเปลี่ยน

ในยุคทันสมัยการเล่นของเด็กได้ถูกแทรกแซงจากผู้ต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็ก โดยมีกระบวนการขายของเล่นให้เด็กในจีนของเล่นที่มีรูปแบบและราคาของเด็กสามารถซื้อได้ด้วยเงินค่าขนมที่ได้จากผู้ปกครอง พ่อแม่ การที่มีคนนำตัวกวางมาขายแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนโดยไม่ทันยั้งคิดของผู้ใหญ่กลุ่มนั้น เสมือนผู้ใหญ่ที่ขายยาเสพติดให้เด็กในรูปแบบหรือสารเสพติดต่างๆ ของเล่นในวัฒนธรรมล้านนามีของเล่นที่สร้างสรรค์มากมายทำจากวัสดุในท้องถิ่น แต่การใช้ของเล่นจากสัตว์มีชีวิตจริง แสดงให้เห็นว่า ในเลี้ยวเลี้ยวหนึ่งมองข้าม “ชีวิต” หรือลดทอนชีวิตสัตว์ลงมาเป็นเกมการเล่น ใน

ที่สุดเกิดการหล่อหลอมเด็กในทางตรงเลย ว่า เล่นแล้วสัตว์ตายไป ก็ไม่เห็นเป็นไร เด็กๆ จึงซึมซับวัฒนธรรมการฆ่า ถ้าเด็กเล็กถูกฝึกทหารเป็นอาวุธมีชีวิต แต่การที่เด็กเล่นกับชีวิตที่ต้องตัดสินชีวิตลงฆ่าสัตว์ลง คงไม่แตกต่างเพราะของเล่นมีชีวิต คือ ที่หลบซ่อนของความรุนแรงและหลบซ่อนอยู่ในความ “สนุก” จากการเล่นของเด็ก เมื่อโตขึ้นเด็กๆ ก็พบว่าไม่แปลกเลยที่ตัวกว้างตายไปจากการชนกว้างเล่นของเด็กๆ หนึ่ง รุ่งน้อง

ทีมผู้ศึกษามองสิ่งละเอียดเล็กจ้อยในสังคมชุมชนนี้ว่า วัฒนธรรมการละเล่น การเล่นของเด็กก็สามารถสะสมให้ความรุนแรงดำรงอยู่และปรากฏตัวในรูปแบบความรุนแรงทางตรงหรือความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เมื่อสถานการณ์สุกงอมในยามเด็กๆ โตขึ้นไป เสียงเชียร์ เสียงหัวเราะในการชมการเล่นชนกว้าง คือเสียงของการเชิดชูความรุนแรงให้ดำรงอยู่

วัฒนธรรมที่ผู้ใหญ่มีอำนาจเหนือเด็ก

ผู้ใหญ่อุ้มชูเลี้ยงดูเด็กจนเติบโตใหญ่ แต่หากมีผู้ใหญ่บางคน กลายสภาพไปเป็นผู้ใช้อำนาจเหนือเด็กได้ ก็อาจถือให้เกิดความรุนแรงได้ เช่น การอยู่ในหน้า “ครู” ซึ่งมักคิดว่าจะจะเป็นหน้าที่ที่มีอำนาจเหนือเด็ก บ่อยครั้งที่ครูบางคนสร้างปรากฏการณ์สั่นคลอนให้ความรู้สึกด้านลบ เด็กและเยาวชนในระบบการศึกษากลายเป็นผู้ไม่มีทางเลือกในการขอมงาน การทำโทษจากครู อุปกรณ์ที่ครูใช้ทำโทษเด็กมักเป็นไม้เรียว แปลงลบกระดานดำ ไม้บรรทัด รองเท้าทั้งของครูและนักเรียน หรือแม้แต่กรรไกร พื้นที่ร่างกายที่ถูกทำร้าย ทำโทษ ทุกพื้นที่ตั้งแต่ขา สะโพก หลัง คอ ไหล่ หรือแม้แต่อวัยวะเพศทั้งชายและหญิง กรณีเด็กชาย 11 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนแห่งหนึ่งใน ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จ.ตาก ถูกนายเซน ครูประจำชั้นโรงเรียนและสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ใช้กรรไกรกรีดที่ลำอวัยวะเพศของเด็กชาย 11 คน เหตุเกิดเมื่อวันที่ 6 ต.ค.50 ผู้ปกครองถือว่าเป็นการลงโทษเกินกว่าเหตุ ในทางวัฒนธรรมการถ่ายทอดวิชาอาคมโบราณคนมาเรียนด้วยเรียกว่า ลูกศิษย์ ครูทำอะไรกับศิษย์คงไม่ผิด แต่ที่มีการซ่อนเร้นอยู่ภายในได้แก่การแสดง “อำนาจ” เหนือเด็ก เหนือศิษย์ที่มีกระบวนการ ขั้นตอน พฤติกรรมการลงโทษศิษย์เพื่อเปลี่ยน “ร่างกาย” ของศิษย์ให้เป็นพื้นที่รองรับอำนาจของครู ครูจึงใช้เทคโนโลยีของอำนาจกระทำต่อศิษย์ “เทคโนโลยี” ในแง่ก็คือปฏิบัติการของวิธีคิดควบคุมศิษย์ หรือเครื่องมือแสดงออกซึ่งวิธีคิด เปลี่ยนวิธีคิดให้เป็นพฤติกรรมและปรากฏการณ์การลงโทษศิษย์ ในแง่นี้การถ่ายทอดวัฒนธรรมวิธีคิดที่ครูมีต่อการลงโทษศิษย์ จึงเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ก่อความรุนแรง

การเตือนให้ระลึกถึงการก่อความรุนแรงทางตรงที่วัฒนธรรมการถ่ายทอดวิชาการในแบบดั้งเดิมกระทำต่อศิษย์ได้ยื่นยงต่อมา หากดูชั้นดินที่ลึกกลงไป พื้นที่ร่างกาย แม้แต่สิ่งค์เคยใช้ประกอบพิธีกรรมความเชื่อนับพันๆ ปี เช่น ศิวลึงค์ การที่ครูใช้กรรไกรกรีดถูกสังคนนักเรียนจึงมิใช่ภาพใหม่หากเหตุการณ์ต่างกัน พิธีกรรม และเทคโนโลยีเชิงอำนาจต่างยุคสมัยใกล้ๆ จังหวัดตาก มีปราสาทศรีเทพเพชรบูรณ์ เต็มไปด้วยศิวลึงค์ การดูอวัยวะเพศชายให้เป็นธรรมดาคุ้นชิน หรือเป็นสิ่งที่ถูกกระทำความรุนแรงได้จึงเป็นมรดก หรือส่วนเสี้ยววัฒนธรรมที่ครูได้รับอิทธิพลมา ครูได้รับการตอกย้ำว่ามีอำนาจเหนือศิษย์มา

นาน เป็นมายาคติชุดใหญ่ ผูกพันไปถึงความมีอำนาจ เช่น ชายเหนือกว่าหญิง ชายเข้มแข็งกว่าหญิง ชายตั้งคำถามได้มากกว่าหญิง หญิงหุบปากไว้ ชาย ครูชายกลายเป็นผู้ถูกหล่อหลอมด้วยวัฒนธรรมโบราณหรือในวัฒนธรรมในหลายพื้นที่ในโลกเชื่อว่าชายแข็งแรงกว่าเป็นผู้กระทำการ เช่น เรียกผู้ชายว่า “SUN” (ll ‘aka’-su) และมีเรียกหญิงว่า “mon” (! a’b – so) ในงานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ Mathunda พังอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ Sandawe (ดูใน Eric Ten Raa. 1973 ; 325) การกระทำต่อหญิงหรือการทำ ความรุนแรงต่อสิ่งใด ก็ค่อนข้างแน่นอนว่าเป็นการแสดงอำนาจ แต่ในครูผู้ถูกใช้รองรับอำนาจจึงได้แก่นักเรียน

ข้อกล่าวอ้างสำคัญของการใช้อำนาจอยู่ที่การมุ่ง “ปรับปรุงวินัย” ให้แก่นักเรียน บางครั้งการปรับปรุงวินัยอาจรุนแรงถึงต่างได้เช่น กรณีปรับปรุงวินัยนักเรียนเตรียมทหารปี 2 ทำโทษดื่มน้ำ จนหัวใจวายตาย สาเหตุที่ถูกลงโทษเนื่องจากแอบจิบเวร

ปรากฏการณ์ความรุนแรงทางตรง ล้วนสะท้อนภาพวัฒนธรรมเชิงอำนาจระหว่างผู้มีอำนาจเหนือ อันได้แก่ รุ่นพี่ ครู อาจารย์กับผู้ไร้อำนาจต่อรอง อันได้แก่ นักเรียน รุ่นน้อง ซึ่งปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบนี้เป็นปฏิสัมพันธ์อำนาจให้แฉก ถ้าเช่นนี้อำนาจในแฉกกลายเป็นฐานให้วัฒนธรรมความรุนแรงหมกตัวอยู่ในสังคมไทยหรือไม่ ถ้าใช่ อะไรคือเงื่อนไขที่ช่วยบรรเทาความรุนแรงจากปฏิสัมพันธ์อำนาจในแฉกดังกล่าว

วัฒนธรรมความมีระเบียบวินัย

กายของนักเรียนก่อนการเปิดโรงเรียนในแบบรัฐชาติ การเรียนผู้เรียนจะต้องฝากตัวเข้าเป็นศิษย์ของสำนักความรู้สาขาต่างๆ เป็นการเรียนรู้ในวิถีชีวิตท่ามาหากินไปในตัวการเรียนรู้นั้น ความรุนแรงยังไม่ปรากฏชัด แต่มีการขับไล่ศิษย์ออกจากสำนักความรู้ หากไม่สามารถรักษาข้อตกลงหรือจารีตหรือข้อห้ามปราม เมื่อครั้งโรงเรียนในรูปแบบทันสมัย ถูกจัดตั้งขึ้นในเมืองไทย ไทยในยุคนั้นมีทั้งแบ่งตามภาค แบ่งตามชาติพันธุ์ แบ่งตามพรมแดน นักเรียนที่มาโรงเรียนจึงเป็นคนจาก “ร้อยพ่อพันแม่” คนจากชาวเขา พื้นราบ คนจากร้าวยากจน คนจากผู้มีอำนาจในท้องถิ่น หรือคนไร้อำนาจในท้องถิ่น โรงเรียนจึงกลายเป็นพื้นที่ผสมกลมกลืนจากความไร้ระเบียบไปสู่กระบวนการจัดระเบียบวินัย ใครไม่มีระเบียบจะถูกทำโทษ หรือถูกทำให้อับอาย ระเบียบจึงต้องมีข้อบังคับตั้งแต่ศีรษะ ปลาย ไปถึงเท้า นักเขียนที่ไร้ระเบียบกลายเป็นตัวปัญหาของโรงเรียน ในขณะที่นักเรียนวินัยดีเด่นกลายเป็นโอเอซิสที่ครูช่วยกันค้นหาและยกย่อง

เท่าปัญหาสำคัญของการจัดระเบียบ ชาวเขา ชาวบ้านชนบท ในยุคเก่าไม่มีรองเท้า เด็กนักเรียนในยุคนั้นพยายามประยุกต์รองเท้าเข้ามาใช้ในการไปโรงเรียน ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษสร้างรองเท้าจากไม้เพาก็สามารถสวมมาโรงเรียนวัดได้ รองเท้าผ้าใบเริ่มมาใช้มาในโรงเรียนพร้อมกับการกำหนดศีลรองเท้าผ้าใบ โรงเรียนมีคำสั่งให้นักเรียนสวมรองเท้ามาราว 100 ปี แต่การมอบรองเท้าให้นักเรียนหรือคนอื่นซื้อให้ ในวัฒนธรรมจีนฮ่อ จีนสิบสองปันนา หรือไทยล้านนา บางกลุ่ม หมายถึงการขับไล่ รองเท้าคือ “การถีบ” ส่งให้พ้นไป ครูในยุคต่างๆ ทราบปัญหาเหล่านี้ดี จึงมิได้ทำโทษเด็กจากชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ไม่สวมรองเท้า สिरองเท้า น้ำตาล คำ ขาว รองเท้าผ้าใบ รองเท้าหนัง กลายเป็นสัญลักษณ์ของโรงเรียน ต้องแต่งใช้แบบเดียวกัน จากรองเท้า การแต่งกายต้องได้รับอนุญาต เสื้อ กางเกง กระโปรง เข็มขัด หมวกนักเรียน ชุดนักเรียนพิเศษต่างๆ เช่น ชุดพลละ ชุดฝึกงาน ชุดเหล่านี้เป็นที่มาของการต่อต้านของนักเรียน และเป็นที่มาของความรุนแรง วัฒนธรรมชุดนักเรียน ความเป็นต้นตอของความรุนแรง และการต่อต้านไม่รู้สิ้นสุดในทุกสมัย

การผูกโยงความมีระเบียบวินัย กับต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมอุปกรณ์ให้นักเรียน ในช่วงเปิดเทอม กลายเป็นแรงผลักดันในพ่อแม่ต้องเร่งทำงาน กู้การสะสมทุนการเรียน (Savings for education) การตัดถนนสายใหม่ๆ ทั่วล้านนา และภูมิภาค ถนนควายเดิน ถนนทางเกวียนที่ลัดเลาะตามริมน้ำสายหลักถูกตัดเป็นถนนใหญ่ ลูกจ้าง ระบบชลประทานเข้ามา ชาวนายากจน ชาวนาไม่มีที่นาสามารถเช่านา ทำนา “ผ่ากิ่ง” ปลูกข้าวได้สองครั้งในแต่ละปี ไฟฟ้าเข้ามาถึงหมู่บ้าน บ้านเล็กๆ บนดอยเริ่มส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนพื้นราบ โรงเรียน สถานีนามัยเข้ามาสู่ตัวอำเภอ ภูมิภาคที่ขึ้นชื่อว่ากัณดาร ยากจน อยู่สูงมากจากกรุงเทพฯ เริ่มได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากรัฐบาล และชาวชนบททั้งหลายก็ยินดีส่งลูกหลานเข้าโรงเรียน เขาหวังอะไรจากโรงเรียน และโรงเรียนได้ให้สิ่งนั้นเหมือนนมดให้หรือไม่ และเมื่อถึงยุคอุตสาหกรรมรุ่งเรือง เด็กๆ ชายหญิงจากโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ที่ถูกฝึกฝนด้านระเบียบวินัยก็พร้อมเข้าประจำสายพานการผลิตของโรงงาน การทำความรุนแรงเมื่อนักเรียนทำผิดวินัย

แท้จริง ครูต้องการฝึกวินัยในตนเองของนักเรียนเพื่อความเป็นผู้มีอารยะ หรือโดยนัยของวาระซ่อนเร้นดังกล่าว คือ ฝึกวินัย และทำโทษนักเรียนผิดวินัยเพื่อรับใช้สังคมอุตสาหกรรม ถ้าเช่นนั้นจริงครูจะต้องให้นักเรียนมีความฉลาดหลักแหลมอะไร หรืออุทิศตนเพื่อวิชาชีพ แท้จริงเป็นการอุทิศตนเพื่อระบบทุน การทำโทษนักเรียนผิดวินัย จึงเป็นการทำให้นักเรียน ปรับปรุงวินัย และสงบลงไม่ต่อต้าน และเมื่อเข้าโรงงาน นักเรียนก็มีความคุ้นชินกับการต้องสงบลงไม่ต่อต้าน ต่อรองใดๆ จากนายจ้างอีกเลย

วัฒนธรรมของความเรียบง่าย

ปรากฏการณ์ความรุนแรงในโรงเรียน หรือทางการศึกษา เสมือนแฝงอยู่ในความเรียบง่าย ตั้งแต่กระบวนการสมัครเรียน เรียน ปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย สอบไล่หรือสอบวิชาการตามหลักสูตร และสำเร็จการศึกษาแล้วรุ่นเล่า คนจึงไม่สงสัยว่าสภาพที่ปรากฏ (appearance) ให้เห็นภายนอกว่าสถานศึกษาไม่มีความรุนแรงจริงหรือ หรือว่าจริงแล้วเราไม่รู้อะไรเลย หรือเราเป็นผู้ไม่เคยสงสัยเลยว่าโรงเรียนไม่มีความรุนแรง หรือการเปลี่ยนแปลงความรุนแรง ความเรียบง่าย เป็นความพยายามขจัดเกลานในเชิงการจัดการสถานศึกษา ทำให้ทุกอย่างสำเร็จและจบลงปิดภาคการเรียนรู้ลง การปิดภาคการเรียนรู้ ยังคงมีภาคส่วนของวัฒนธรรมความรุนแรงเดินหน้าต่อไป โดยไม่มีการหลีกเลี่ยงการปิดภาคเรียนนั้นเท่ากับว่านักเรียนกลับไปใช้ชีวิตในสวน ในนา ในท้องลำธาร อีกครั้งหนึ่ง วิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ไม่สร้างทำลายชาติ ทำให้เด็กในหมู่บ้านคุ้นชินและใช้ชีวิตไปตามนั้น ตลอดช่วงปิดภาคเรียนเด็กกลุ่มนี้เมื่อเปิดภาคเรียนหากไม่ชอบการเรียนในกลุ่มสาระวิชาใดก็มักหลบหลีกลงไปในนา ท้องลำธาร เหมือนเดิม และถูกตีตราว่าหนีเรียน “หนีเรียน” กลายเป็น วาทกรรมอมตะมาตราប់ปัจจุบัน

ขณะที่เด็กอีกกลุ่มมีฐานะดี ปิดเรียนจะไปทัศนศึกษากับผู้ปกครองหรือบริษัททัวร์ในต่างประเทศ เด็กกลุ่มนี้เปิดภาคเรียนมามากจะมีประสบการณ์การแลกเปลี่ยนกับเพื่อนๆ และครูก็ชอบในทางกลับกันได้ถ่างช่องว่างภายในโรงเรียนให้ห่างออกไปยิ่งขึ้น คนกลุ่มหนึ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่ในแบบสากล คุณภาพชีวิต คุณภาพการเรียนขึ้นอยู่กับวิถีของความเป็นสมัยใหม่ วิถีของเทคโนโลยี คนอีกกลุ่มหนึ่งสร้างองค์ความรู้ในวิถีชีวิต ชอบธรรมชาติ จึงมักขาดเรียน กลุ่มหลังนี้ส่วนใหญ่เมื่อโตขึ้นในหมู่บ้านที่ศึกษาไปเป็นตำรวจตระเวนชายแดน ทหาร รักบ้านเกิด ส่วนคนกลุ่มแรก มุ่งสู่วิชาอาชีพแพทย์ เศรษฐศาสตร์ อาชีพที่อาศัยการผลิตแบบทุนนิยม ความรุนแรงจากการทำโทษนักเรียน “หนีเรียน” คงไม่สามารถตีค่าความ “ดี” “เลว” ของมันในตัว

การตีความเหมารวมว่าความรุนแรง หรือส่วนเลววัฒนธรรมความรุนแรงในแบบฆ่ากันกลางเมือง ฆ่ากันกลางห้องเรียน แท้จริงอาจต้องพิจารณาไปจากวัฒนธรรมความเรียบง่าย วัฒนธรรมที่ให้ค่าความอดทนทางวัฒนธรรม ได้มากกว่าการคิดทำโทษนักเรียนหนีเรียน จึงต้องตั้งต้นคิดใหม่ ตีกรอบกันใหม่ เพราะธรรมชาติ ความเรียบง่าย คือทำเลการเรียนรู้อันดีที่สุดในโลกที่ตีที่ตีที่สุดทำเลหนึ่ง อย่างที่ขงจื้อได้เคยสร้างความรู้จากวัฒนธรรม จากธรรมชาติมาแล้ว

วัฒนธรรมการศึกษาการกลายเป็นเหตุผลการผลิตมายาคติที่ยิ่งใหญ่

ตลอดระยะเวลาโรงเรียนได้ลงรากปักฐานในสังคม โรงเรียนได้ทำหน้าที่เชิงวัฒนธรรมด้วยการส่งผ่านวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อนลงมาสู่คนรุ่นใหม่ และผลิตซ้ำวัฒนธรรมไม่รู้จบ การผลิตซ้ำวัฒนธรรมผ่านภาคปฏิบัติ การควบคุม ดูแล มิให้วัฒนธรรมการศึกษาสมัยใหม่เรียลวลงหรือหุดหาย จึงได้มีภาคปฏิบัติการเร่งคุณภาพ หรือเร่งการไปสู่ผู้ชนะเป็นหมายเลข 1 ทางการศึกษา เพื่อการดำรงอยู่ของสถานศึกษา และกล่าวว่าจะเป็นความสำเร็จหากศิษย์มีคุณภาพสูงทางการเรียน การซุดคู้ครั้งนี้เปิดภาพใหม่ว่า การผลิตซ้ำคุณภาพนักเรียนที่ครูต้องการ “ เล็งผลเลิศ” นั้น ค่อยๆกลายเป็นเหตุผลเชิงวัฒนธรรม ในการรองรับความชอบธรรม ในการกระตุ้น หรือการทำโทษนักเรียนได้ โดยครูและคนในสังคมยอมรับ ซึ่งการที่คนยอมรับนานเข้ากลายเป็นมายาคติในสังคมการศึกษาดั้งเดิมที่ว่า รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี

การยกระดับข้อมูลเหตุผลจากฐานภาพที่ปรากฏเมื่อมีการผลิต ทำซ้ำไม่รู้จบในที่สุด กลายเป็นมายาคติ ที่คล้ายคำในความรับรู้ของคนในสังคมว่า รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี

การยอมรับในวาทกรรมรักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี เสมือนการยอมรับความรุนแรงในระดับกายภาพ คล้ายกับว่าคนต้องไม่นอกระเบียบวินัยที่ตกลงกันไว้ มองคนลอยเด่นเป็น “ ซ่อฟ้าใบระกา” ทั้งที่จริงแล้วในชุมชนมีระบบวัฒนธรรม ความเชื่อดั้งเดิม ส่วนเลี้ยวของวัฒนธรรม ในการศึกษาครั้งนี้อาจสำคัญเท่ากับการรุกรานของวัฒนธรรมทุน หรือการเศรษฐกิจ การมองเศรษฐกิจเป็นตัวโอบล้อมทำให้เป็นชนวน หรือแรงกดดันที่มีต่อคนในชุมชนเป็นฐานการมองในเชิงมนุษยนิเวศวิทยา ที่ถิ่นฐานที่ตั้งของคนในชุมชนมักถูกรุกรานจากระบบเศรษฐกิจ เศรษฐกิจจึงเป็นตัวสำคัญหรือเหตุผลสำคัญ ในการเสริมสร้างให้เกิดความรุนแรง ลูกๆไม่ได้เห็นหน้าพ่อ อยู่กับยาย แม่ไปทำงานต่างประเทศ เช่นไปญี่ปุ่น ความรุนแรงจึงเกิดจากเศรษฐกิจ ซึ่งในแนวคิดของกัลตุงถือว่าเป็นความรุนแรงอันเนื่องมาจาก *Empirical Science*

วิถีชีวิตการเรียนรู้กับวิถีเศรษฐกิจเป็นตัวขับเคลื่อนความรุนแรงชั้นเลิศ กล่าวคือ นักเรียนย่อมต้องการสรรพสิ่งในชีวิต ในการอยู่ในวัฒนธรรมการศึกษา เสื้อผ้า กระเป๋า โทรศัพท์ คนคงไม่ตัดสนใจหาเงินทองมาจัดซื้อทันทีหากแต่มีกระบวนการหล่อหลอมในวัฒนธรรมการศึกษา ซึ่งปรากฏว่ามีใช่เพียงตัวครูผู้สอน แต่ยังมีรวมถึงกลุ่มเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง ความลักลั่นแตกต่างกันทางเป้าหมายชีวิต ทำให้นักเรียนเลือกทำหรือไม่ทำอะไรใด กฎเกณฑ์ใหม่ของโลกทันสมัยไม่มีช่องว่างไม่มีพื้นที่ “ ความสำเร็จ “ ให้กับนักเรียนกลุ่มหนึ่ง แต่ในระบบเศรษฐกิจมีพื้นที่ให้คนทุกคนถ้าสามารถมี “ เงิน “ การค่อยๆเข้ากลุ่มเพื่อนรุ่นพี่ที่อยู่ต่างสถาบัน เช่นสายอาชีวศึกษา สายอาชีพ ทำให้นักเรียนหญิงกลุ่มหนึ่ง สามารถออกจากบ้าน ตา ยาย สู้หอพัก พักกับเพื่อนหญิงและเพื่อนหญิงพาแขกชายมาพักดื่มกินที่หอพักด้วย จึงไม่ได้หลับนอนอย่างมีความสุข ตื่นสาย ขาดเรียน ในที่สุดเข้าสู่เส้นทางคนกลางคืนหรือคนเสิร์ฟอาหาร ตามร้านรูปแบบใหม่ และมีแฟนชาย ความต้องการเงินทวีขึ้น จนต้องถึงขั้นเข้าสู่เพศพาณิชย์ และคนในสังคมก็ยอมรับ ในทางการศึกษาไม่ยอมรับและเริ่มเบียดขับนักเรียนกลุ่มนี้ มีการทำ

โทษ การโทรศัพท์ตามตัวจากโรงเรียน การค้นกระเป๋าในวันที่เชอมาเรียน ซึ่งพบว่ามิชู้ดชั้นใน น้ำหอม และแป้ง วัฒนธรรมการศึกษาที่ไม่ยอมรับเกิดการกลายเป็นมายาคติ เพราะกลุ่มนี้ก็จะถูกผลิตซ้ำในเชิงของวาทกรรมทุน เศรษฐกิจ ต่อไปอีกนาน

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมการดำรงอยู่กับราคาที่ต้องจ่ายไป

การศึกษาความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม เป็นการวิเคราะห์ทางความรุนแรงกับส่วนเสี้ยวของวัฒนธรรม ที่ชี้ให้เห็นว่าลักษณะพื้นฐานสำคัญของส่วนเสี้ยววัฒนธรรม ที่เป็นรากฐานของความรุนแรงในการศึกษาที่แพร่หลายทั่วไป ตั้งแต่การดู ค่า ลงโทษ การวางเฉย การเชิญออกจากสถาบันงานวิจัยนี้เผยว่า ความที่ต้องการให้สถาบันการศึกษามี “ความศักดิ์สิทธิ์” จึงต้องมีการกดขั้นวินัยและลงโทษนักเรียน ความเจ็บปวดของนักเรียนที่ถูกลงโทษ จ่ายไปเป็นค่าการรักษา “ความศักดิ์สิทธิ์” ของสถาบันโดยมีความชอบธรรมในการกล่าวอ้างที่เหนือกว่า การลงโทษนักเรียนทำผิดเป็นการค้ำจุนสถาบัน จัดระเบียบโรงเรียนไว้ นี่เท่ากับว่าได้เปิดช่องทางให้การลงโทษ เป็นราคาที่จ่ายไป เพื่อการคงอยู่ของสถาบันการศึกษา ซึ่งความรุนแรงทางวัฒนธรรมดำรงอยู่ได้เพราะคนยอมรับความชอบธรรม อย่างเป็นทางการว่า การทำโทษ คือสิ่งชอบธรรม ถูกต้องตลอดไป ผู้วิจัยเห็นวิธีคิดให้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมดำรงอยู่ เสมือนวิธีคิดการบูชาชัย ในสมัยโบราณ โดยโรงเรียน ครู ถูกกดดันจากโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง แล้วกดดันมาที่การจัดระเบียบนักเรียนที่เสมือน “กวางน้อย” ที่จะต้องถูกดำเนินการให้เป็นพิธีการศักดิ์สิทธิ์อุตสาหกรรมการทำโทษนักเรียนยังรากลึกลงในวัฒนธรรมสถาบันการศึกษา เนื่องจากลูกค้ำคือผู้ปกครองยอมรับจึงไม่ให้เป็นสิ่งแปลกพิเศษแต่อย่างใด เมื่อมีครูทำโทษนักเรียนรุนแรง สักพักใหญ่ทุกอย่างก็จะถูกลืม และนั่นคือราคาที่จ่ายไป พร้อมดอกเบี้ยที่สังคมจ่ายให้กับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม เพราะทำให้ความรุนแรงดังกล่าวดำรงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากระบบการศึกษารองรับระบบทุนนิยมเรียกร้อง “คุณภาพ” “ประสิทธิภาพ” เป็นเหตุผลหลักในการสร้างองค์กรพร้อมกับใช้เทคนิควิทยาเชิงอำนาจ ระบบการควบคุมการจัดระเบียบมนุษย์ รวมทั้งระบบการศึกษาอยู่ใต้ระบบคำรัฐการ ความคิดที่จะใช้อำนาจกระทำการโดยตรงไปที่ตัวตนของนักเรียนจึงง่ายดาย ประกอบกับส่วนเสี้ยวของวัฒนธรรมชุดต่างๆ ตั้งแต่การละเล่น การเล่าเรียน การวางเป้าหมายชีวิตของตนเอง ล้วนตกอยู่ใต้อ้อมเงาของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ในขณะที่ส่วนเสี้ยวของวัฒนธรรมมีทั้งเกิดใหม่ มีทั้งอุบัติการณ์ ผลิตซ้ำและขาดตอนลง วาทกรรมว่าด้วยระบบการศึกษาชุดต่างๆ ช่วยกันสร้างมายาคติให้คนยอมรับแต่โดยดี ต่อการใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม การแตกหน่อใหม่ของแนวคิดเพื่อเรียนรู้และอยู่ร่วม หรือปฏิเสธความรุนแรง จะดำเนินการได้ก็ด้วยการที่นักวิจัย ครู นักการศึกษา จะต้องช่วยกันทลายกรอบออกจากการทำงานและการบริโภคไปสู่ความคิดก้าวหน้า ด้วยการพยายามค้าหาต้นกำเนิด การปรากฏตัว ส่วนเสี้ยวของวัฒนธรรมที่มามีผลหรือ

ร่าง: ศรีชัย พรประชาธรรมและอุษณีย์ ธโนศวรรย์

ส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม บนวิถีชีวิตของนักเรียน เราจำเป็นต้องคิดและก้าวเดินต่อไป
ดีกว่าการยอมจ่ายต้นทุนที่มีอยู่อย่างจำกัด ในสังคมไทยให้สูญสิ้นไปกับความรุนแรงและนั่นก็จะเป็
นการเริ่มต้นปฏิเสธความรุนแรงของคนในสังคม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). **คู่มือการปฏิรูปการศึกษาในแนวทางการปฏิรูปสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ในบัญญัติ 10 ประการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณะศึกษาศาสตร์ศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. (2539ก). **การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์: ผู้ความก้าวหน้าและความมั่งคั่งของชาติในทศวรรษหน้า “ข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาไทย”**. กรุงเทพฯ : ธนาคารกสิกรไทย.
- _____. (2539ข). **การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์: ผู้ความก้าวหน้าและความมั่งคั่งของชาติในทศวรรษหน้า “ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์”**. กรุงเทพฯ : ธนาคารกสิกรไทย.
- _____. (2541). **ความจริงของแผ่นดินลำดับที่ 1 : กระบวนการเรียนรู้เพื่อเด็กฯ และชุมชนของเรา**. กรุงเทพฯ : บริษัท เจ พีเอ็ม โพรเซส จำกัด.
- _____. (2539). **ความฝันของแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ ตะวันออก จำกัด(มหาชน).
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2533). **ทำทนายทางเลือก : ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- _____. (2526,มกราคม – เมษายน). “รัฐศาสตร์ทวนกระแส,” **รัฐศาสตร์สาร**. 9(1) : 1 – 50.
- _____. (2539). **สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2542ก, กันยายน-ธันวาคม). “โลกาภิวัตน์ เอกลักษณ์ ความรุนแรง,” **วารสารธรรมศาสตร์**. 25(3) : 105 - 124.
- _____. (2542ข). **วาทกรรมการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.
- _____. (2545). **สัญวิทยา, โครงสร้างนิยม, หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษา รัฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ชนศ วงศ์ยานนาวา. (2541). “ประวัติศาสตร์นิยม : จากวิกิเอกจากผู้กรังมิ,” **รัฐศาสตร์สาร**. 20(3) : 35 - 100.
- _____. (2531, ตุลาคม). “มิเชล ฟูโก้ และอนุรักษนิยมใหม่,” **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง**. 6(3 – 4) : 16 - 37.
- _____. (2528, กันยายน). “อ่านงานฟูโก้,” **วารสารธรรมศาสตร์**. 14(3) : 36 - 57.
- _____. (2534). **วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศาวิทยา**. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อุดมสำเนา.
- ธีระ นุชเปี่ยม. (2539 - 40, ตุลาคม – มกราคม) “ความรู้ อำนาจ อุดมการณ์ในวาทกรรมทางประวัติศาสตร์,” **วารสารร่วมพฤษ**. 15(2) : 2 - 26.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2541, กรกฎาคม – ธันวาคม). “วาทกรรมว่าด้วย ชาวเขา,” **วารสารสังคมศาสตร์**. 11(1) : 92 - 133.

พระไพศาล วิสาโล (2549). *สันติวิธี วิถีแห่งอารยะ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิคคมลภิพิมพ์.

พิไลวรรณ แสงจำ. (2523). *บทบาทชาวต่างประเทศที่มีต่อการจัดการศึกษาในราชสำนักสมัยรัชกาลที่ 5 ระหว่าง พ.ศ. 2411-2453*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

มานิตย์ นวลละออ. (2540). *การเมืองไทยยุคสมัยลัทธิธรรมราชา*. กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งเรืองรัตนพันธ์ จำกัด.

ระลึก ธานี. (2522). *นโยบายและการจัดการศึกษาภาคบังคับของไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง(พ.ศ. 2475-2503)*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ระลึก ธานี. (2527). *วิวัฒนาการในการจัดการศึกษาภาคบังคับของไทย(พ.ศ.2475 - 2503)*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. (2544). *การศึกษา ทูนิยม และโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

รัชนิกร เศรษฐ. (2532). *โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

รัชเชล, เบอร์ทรันด์. (2533). *ระเบียบสังคมระบบศึกษา*. แปลโดย สุวรรณมา สถาอาพันธ์. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

เรย์ จี ฮาร์เปอร์และสมชัย วุฒิปรีชา. (2511). *การวางแผนการศึกษาในระดับภูมิภาค*. กระทรวงศึกษาธิการ.

ไรท์, ไมเคิล. (2544, 26 มีนาคม). “การศึกษาและอำนาจในสังคมไทย,” *มติชนสุดสัปดาห์*. 21(1075) : 63.

_____. (2544, 21 พฤษภาคม). “ระบบการศึกษาและอำนาจในสังคมไทย : ต้นสมัยจักรวรรดินิยม : ฝรั่งเศสเป็น ‘อริ’ หรือ ‘อริยะ’ ?,” *มติชนสุดสัปดาห์*. 21(1083) : 62.

_____. (2544, 4 มิถุนายน). “ระบบการศึกษาและอำนาจในสังคมไทย สยามในยุคจักรวรรดินิยม สมบูรณ์แบบ,” *มติชนสุดสัปดาห์*. 21(1085) : 64.

ไรท์, ไมเคิล. (2544, 18 มิถุนายน). “ระบบการศึกษาและอำนาจในสังคมไทย : สยามในยุคจักรวรรดินิยม สมบูรณ์แบบ,” *มติชนสุดสัปดาห์*. 21(1087) : 64.

_____. (2544, 3 กันยายน). “ระบบการศึกษาและอำนาจในสังคมไทย : สยามในยุคสงครามเย็น,” *มติชนสุดสัปดาห์*. 21(1098) : 64.

วัฒนธรรมสมัยใหม่. (2482). พิมพ์เนื่องในงานฉาปนกิจศพหมื่นชำนาญแพทยา(พลอย แพทยานนท์). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีสุเทพ.

- วัลยา ภูมิภักดีพรรณ.(2547). **ปฏิบัติการความรุนแรงต่อตัวคนของนักเรียน**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด.(พัฒนศึกษาศาสตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- วารุณี โอสถารมย์. (2524). **การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ. 2411-2475**. ปรินญาณิพนธ์ อ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วีระ สมบูรณ์ . (2531). “การศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางสังคม,” **มติแห่งความคิดคำนึง รวมข้อเขียนเกี่ยวกับมุมมองชีวิตและสังคม**. หน้า 102 - 134. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- _____. (2541). **ความไม่รู้ไร้พรมแดน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ส.ศิริรักษ์. (2533). **ทิศทางการศึกษาเพื่อความเป็นไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัทส่องสยาม จำกัด.
- _____. (2541). **ทางออกจากโครงสร้างอันอยู่ดิชธรรม**. กรุงเทพฯ : บริษัทส่องสยาม จำกัด.
- _____. (2538). **วัฒนธรรมและอิทธิพลความคิดแบบฝรั่งต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : เสริมศึกษาลัย.
- ส.ศิริรักษ์. (2540ข). **อำนาจของภาษาและสถาบันวิชาการเพื่อใคร**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- สมบัติ ตาปัญญา.(2549). **ผลการสำรวจปัญหาการรังแกกันในโรงเรียน**. ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สรวิชาติ อ่องสกุล. (2539). **วัฒนธรรมและการเมืองล้านนา**. กรุงเทพฯ : บริษัท ด้ออ้อ แกรมมี่ จำกัด.
- สวัสดิ์ บรรเทิงสุข. (2538, กุมภาพันธ์). “การศึกษา : จากวัด – วัด จนถึงยุคโลกาภิวัตน์,” **ศึกษาศาสตร์สาร**. 20(1) : 100 – 108.
- เสนาะจิตร สุวรรณโพธิศรี. (2479, 15 มีนาคม – 15 เมษายน). พัฒนาการแห่งการมีวินัยในตนเอง. **วารสารประชาศึกษา**. 5(16-17-18) : 29 – 44.
- สุมินทร์ จุฑาทงกูร. (2529). **การกล่อมเกลாத่างการเมืองโดยใช้แบบเรียนหลวงเป็นสื่อในสมัยรัชกาลที่ 5**. วิทยานิพนธ์ ร.ม.(การปกครอง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เสนห์ จามริก. (2526). **การเมืองกับการศึกษาของไทย**. กรุงเทพฯ : หจก.การพิมพ์พระนคร.
- _____. (2541). **ฐานคิดสู่ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ : พรินทรวรรณกราฟฟิค จำกัด.
- อัลธูแซร์, หลุยส์. (2529). **อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ**. แปลโดย กาญจนา แก้วเทพ กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2529). "เมื่อคดีการจัดการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาสู่สยาม", **สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับครบรอบ 30 ปี (2499-2529)**, หน้า 151–156. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย.
- แอปเปิ้ล, ไมเคิล. (2529). **การศึกษาและอำนาจ**. แปลโดย สำลี ทองธิว. โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษณีย์ ธโนศวรรย์.(2545). **การศึกษาในระบบ: ปฏิบัติการทางอำนาจผ่านความรู้และการสร้างความเป็นอื่นให้กับชุมชนหมู่บ้าน**. ปริญญาโท กศ.ด.(พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.

หนังสือพิมพ์

- บ้านเมือง**. ปีที่ 4(35) ฉบับที่1217(16091) วันศุกร์ ที่ 30 มีนาคม 2550 หน้า 1, 2
- ไทยรัฐ**. ปีที่ 58 ฉบับที่ 18011 วันอังคารที่ 15 พฤษภาคม 2550 หน้า 1,17
- บ้านเมือง**. ปีที่ 4(35) ฉบับที่1263(16137) วันอังคารที่ 15 พฤษภาคม 2550 หน้า 1, 2
- คม ชัด ลึก**. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1460 วันศุกร์ที่ 14 ตุลาคม 2548 หน้า 1,2 ,3
- คม ชัด ลึก**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1466 วันพฤหัสบดีที่ 20 ตุลาคม 2548 หน้า 1,15
- มติชน**. ปีที่ 28 ฉบับที่ 10079 วันศุกร์ที่ 14 ตุลาคม 2548 หน้า 1,13
- คม ชัด ลึก**. วันพฤหัสบดีที่ 29 ธันวาคม 2548 หน้า 3
- คม ชัด ลึก**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1462 วันอาทิตย์ที่ 16 ตุลาคม 2548 หน้า 1,4
- คม ชัด ลึก**. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1459 วันพฤหัสบดีที่ 13 ตุลาคม 2548 หน้า 1,13

Aronowitz, Stanley and Giroux, Henry A. (1986). **Education Under Siege**. Great Britain : Routledge and Kegan Paul PLC.

Ballantine, H.Jeanne. (1989). **School and Society**. 2nd ed California : mayfield publishing Company.

Bourdieu, Pierre and Passeron, Jean-Claude. (1977). **Reproduction in Education, Society and Culture**. Translated from the French by Richard Nice, London and Beverly Hills : Sage Publications.

Danaher Geoff, Schirato Tony, Webb Jen. (2000) . **Understanding Foucault**. London,ThousandOaks, NewDelhi : Sage Publiccation.

Fairclough, Norman. (1992). **Discourse and Social Change**. UK : Polity press.

Foucault, Michel. (1994). **Discipline and Punish the Birth of the Prison**. New York: Vintage Books.

_____. (1972). **The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language**. New York : Pantheon Books.

- _____. (1994). *The Birth of the Clinic*. New York : Vintage Books.
- Galtung, Johan. (1996). *Peace By Peaceful Means*. . London, Thousand Oaks, New Delhi : Sage Publications.
- Inkeles, Alex. (1966). "The modernization of man," *Modernization : The Dynamic of Growth*. Edited by Myron Weiner, New York : Basic.
- Kendall, Gavin and Wickham, Gary. (1999). *Using Foucault's Methods*. London, Thousand Oaks, New Delhi : Sage Publications.
- Kerckhoff, Alan C. (1991). "Creating Inequality in the School: A structural Perspective," *Macro – Micro Linkages in Sociology*. p.153–169. Joan Huber editor, USA : Sage Publication.
- King, Edith W. (1989). "Sociology and Education: Some Classical Contributions," *School and Society*. 2nd ed. p. 37 – 47. Ballantine, H. Jeanne editor, California : mayfield publishing Company.
- Morrison, Ken. (1995). *Marx Durkheim Weber : Formation of Modern Social Thought*. U.S.A : Sage Publication.
- Olsen, Marvin E. (1975). *The Process of Social Organization*. Oxford Bombay Calcutta : Oxford & IBH publishing Co.
- Raa, Eric Ten, (1973). "The Genealogical Method in the Analysis of Myth, and a Structural Model," *The Translation of Culture*. Edit by Beidelman, T.O. London : Tavistock Publications.
- Ritzer, George. (1996). *Sociological Theory*. 3rd ed USA. : McGraw-Hill ,Inc.
- Rosenthal, Alan. (1973). "Pedagogues and Power," *The School in Society Studies in the Sociology of Education*. Edit by Sam D Sieber. and David E Wilde, p.353 – 360. London, New York : the free press.
- Smelser, Neil J. (1967). *Sociology an Introduction*. USA : John Wiley and son Inc.
- Smelser, Neil J and the others. (1969). *Sociology*. USA : Printice hall Inc.
- Smith, Adam. (1991). *The Wealth of Nation*. London : David Combell.
- Stevens, Edward, Jr and Wood, George H. (1995). *Justice , Ideology, and Education an Introduction to the Social Foundations of Education*. 3rd ed U.S.A.: McGraw - Hill, INC.
- Strauss, Anselm and Corbin, Juliet. (1990). *Basics of Qualitative Research Grounded Theory Procedures and Techniques*. London, New Delhi : Sage Publications.

ร่าง: ศรีชัย พรประชาธรรมและอุษณีย์ ชโนศวรรย์

Usher, Robin and Edwards, Richard. (1994). *Postmodernism and Education*. London and New York : Routledge.